
GROHAR IN SORIŠKA DEDIŠČINA

Vodnik po Groharjevi poti

Ivan Kejžar, Kovačev
Škofja Loka
12. november 2007

UVOD

Ivan Kejžar, Kovačev

Vodnik po Groharjevi poti želi udeležence vsakoletnega pohoda podrobneje seznaniti z Ivanom Groharjem in soriško dediščino, s katero se je Grohar tudi srečaval na poti v šolo. Številne krajinske slike prikazujejo kulturno krajino. Naši predniki so skozi stoletja kultivirali prostor pod Ratitovcem, ga vzdrževali, negovali in nam ga ohranili. Lepota naselij ne izhaja toliko iz lepote njihovih domov kot iz njihove vključenosti v okolje. Ohranjenih je nekaj sto ledinskih imen. Vsak delček prostora je pokrit z njimi. V vsakem imenu je del vsebine krajine. Številna ljubkovalna imena pričajo o ljubezni domačinov do njihovega življenjskega prostora, na primer: Teldre –dolinica, Ekele – grebenček, Ejbenle – ravninica, Majantol – majska dolina, Šenejben – lepa ravnina itd. Veliko število imen govori o intenzivni rabi prostora, saj so imena imela tudi proizvodno funkcijo. Množica obronkov priča o njivski izrabi površin, o gojenju žita v ekstremnih pogojih.

Vsako naselje je moralo imeti poleg pitne vode v bližini tudi vodotok za pogon vodnega kolesa. V vaseh je bilo čez 30 mlinov.

Obsežne košenine in pašniki pričajo o razviti živinoreji. Na Soriški planini je bilo čez 40, v Geblarjih čez 20 in v Lajnarju 10 senikov. Vsako naselje je imelo svoje čredinke, čredo in pastirja. Veljalo je pravilo, če imaš v hlevu kravo in prašiča, imaš pogoje za preživetje. Večina gostačev tega pogoja ni izpolnjevala, večji del hišarjev je imela zemljo v najemu. Teh razmer se spominjam še izpred vojne. Seno za kravo smo znosili v butarah na glavi, za prašiča pa je mama dnevno prinašala zeli – »žbajnah« - hrano za prašiča v košu z vaške okolice. Mama je šla v robe po koš trave in zato porabila pol dne. Otroci smo šli z njo vsak s svojim košem. Ker je primanjkovalo krme za kravo, smo v Keržitolu smukali bukovo listje, pravo Siziŕovo delo. Kljub takim razmeram moje izkušnje iz otroštva potrjujejo reklo, da ni vse v bogastvu. Ko smo imeli pri Kovaču jeseni v kleti polne pograde in na podu polno dišečega sena, sem bil najsrečnejši človek.

Zemlja ni bila dovolj radodarna, da bi preživela številno populacijo: leta 1906 je bilo na primer v soriški fari 131 birmancev, leta 1910 pa 120. Številni kajžarji in gostači so morali iskati razne možnosti preživetja. S pojavom fužinarstva v 14. stoletju so se le-ti vključevali v železarsko dejavnost kot rudarji, oglarji, tovarniki, sodarji, žebjarji in tudi kot trgovci – preprodajalci. V času, ko je na loškem cvetelo platnarstvo, so Soričani nakupovali platno po loških hribih, železo in železne izdelke pa v Železnikih in robo prodajali v Furlaniji. V srednjem veku je bila dovoljena trgovina na daljavo. Kmet je smel prodajati svoje izdelke v tujino. V določenem obdobju je veljalo, da se na loškem in tolminskem kmetje več ukvarjajo s preprodajo kot s kmetijstvom.

Že v 19. stoletju so se številni domačini preživljali kot sezonski gozdni delavci. Delali so na Jelovici, na Beli, v Tržiču in na tujem: v Bosni in Galiciji. Že pred iztekom 19. stoletja pa do prve svetovne vojne so se Soričani izseljevali, šli so za kruhom po Evropi in v Ameriko. V Francijo jih je hkrati šlo 17, pred prvo svetovno jih je šlo v Ameriko okrog 30, nekateri so šli s celimi družinami. Zadnji večji izselitveni val je bil po prvi svetovni vojni leta 1920.

Vasi pod Ratitovcem so plačale visok krvni davek v prvi in drugi svetovni vojni. Po zgodovinskih virih je bilo v drugi svetovni vojni največ žrtev na Gorenjskem in Ljubljanskem okrožju, kar 5% populacije, v soriški fari pa v vsaki vojni čez 6%.

Grohar je do odhoda v Bradeškovo galerijo leta 1888 živel v Geblarjih in se preživljal s kmetijskimi opravili. Med soriškimi stanovi ni bil na samem dnu. Njegova domačija je izpolnjevala pogoje preživetja, imela je kravo in prašiča. Povsem na dnu so bili gostači.

Grohar je bil vpet v vaško življenje, ki je bilo lahko v svoji skromnosti tudi lepo, kot smo videli. Čudimo se njegovi moči, vztrajnosti in samozavesti, ko se je z dna socialne lestvice oziral po visokem cilju, da postane slikar. Preslišal je celo mentorjevo – Jamnikovo opozorilo, da je njegov cilj nedosegljiv. Njegova notranja moč je bila neizmerna, črpal jo je iz domačega okolja, iz njegovih naravnih lepot, iz zvestobe kmečkemu stanu in iz vere v boljši jutri. Njegov stavek: »Bodočnost mora biti lepša« je še vedno aktualen.

Grohar je uspel, postal je veliki slovenski slikar - impresionist, revščina je bila njegova večna popotnica. Njegove slike govorijo o njegovi veličini.

Vse aktivnosti v zvezi z Groharjem so se v Sorici odvijale pod okriljem Prosvetnega društva Ivan Grohar, ki je tudi organizator vsakoletnega pohoda po Groharjevi poti. Na poti imamo 8 stojnih mest, na vsakem obravnavamo določene teme s poudarkom na soriški dediščini.

STOJNE TOČKE:

1. Groharjeva hiša

Pot začnemo pred Groharjevo rojstno hišo, predstavimo Stari farovž, Groharjevo družino, njegove sorodnike in sosede. Znaki pri opisu družin pomenijo:

- leto poroke
- + navedba neveste ali ženina
- > število rojenih otrok v zakonu
- ... neznan podatki so označeni s tremi pikami
- r. kratica za rojen/a

2. Termavn: »Soriški ledenik«

S Termavna vidimo ostanke nekdanje ledeniške doline. Ledinsko ime Termavn je nastalo zaradi ostankov ledeniške groblje in prehoda iz enega naselja v drugega.

3. Nekdanji Tolarjev mlin: Izkoriščanje vodne moči Sore

Ob Sori so bili naslednji energetske objekti: 13 mlinov, 3 žage venecijanke, kovaško kladivo na vodni pogon in elektrarna (danes obratuje nekaj malih elektrarn).

4. Križišče poti Železniki-Sorica-Bača, Darfle-Ribn-Zadnja Sora:

Koriščenje poti v Groharjevem času, pred njim in kasneje

Uporaba poti za mlinarsko in žagarsko dejavnost, za spravilo lesa, za kmetijsko dejavnost, za prihod na delo in z dela pri gradnji ceste Področje-Podbrdo, tovorjenje železa v času fužinarstva, za prodajo kmetijskih in obrtniških izdelkov na tržišče v Furlaniji, »za romanje« v Stržišče – prošnje za lepo vreme, za odhod domačinov za kruhom v Ameriko itd.

5. Pri Jaku: Predstavitev domačij ob Soriškem potoku.

6. Na Paklonu: Ledinska imena, obročkanje gozdnega drevja

7. Martinov pomol: Ostanki postpanonske izravnave.

8. Pri Martinu: Predstavitev Martinove družine, Groharjevih slik in poti Geblarji - šola, kot jo je doživljal Ivan – šolar.

Ker so objekti iz vsebine posameznih stojnih mest razpršeni vzdolž poti, se bomo ustavljali tudi ob njihovih lokacijah: mlini, žaga, elektrarne, flančniki, domačije, ledinska imena, smukanje listja itd. Pot je po vsebini dediščine bogata, prav tako tudi preostali del soriškega prostora, ki je sooblikoval Groharjev značaj, njegov estetski jaz, njegovo ljubezen do soriških zelenih, cvetočih in sončnih bregov, njegovo ljubezen in spoštovanje do kmečkih opravil in do malega človeka, kateremu je pripadal.

IVAN GROHAR, SLOVENSKI SLIKAR

dr. Ivan Kežar

Soriški rojak IVAN GROHAR je poznan kot slikar slovenske moderne. Uvrstil se je med štiri pomembne slovenske impresioniste. To so Rihard Jakopič, Matija Jama, Andrej Sternin in Ivan Grohar.

Impresionizem se je kot umetnostna smer pojavil v francoskem slikarstvu v letih okrog 1860, se v sedemdesetih letih 19. stoletja oblikoval in se naprej razvijal vse do prve svetovne vojne. Njegova značilnost je usmerjenost v prestrezanje hipnih vtisov iz narave. Impresionisti slikajo trenutek zaznave, največkrat v pokrajini ali v odprtem naseljenem okolju, zato so njihove slike svetle, razgibane, prežete s svetlobnimi vtisi. Najbolj poznani francoski slikarji iz obdobja začetkov in razvoja impresionizma so: C. Monet, P. Cézanne, P.A. Renoir, E. Degas, A. Sisley, C. Pissarro idr. Po Monetovi sliki *Impresija: Vzhajajoče sonce* (1872) je izraz impresionizem začel opredeljevati slikarski način, ki označuje slikanje na prostem.

Nova likovna smer v slikarstvu je v Slovenijo prišla z našimi slikarji v tujih slikarskih šolah. Slovenski impresionisti so se šolali predvsem v Münchnu. Tam je delovala Ažbetova šola, v kateri so slikarji pridobili osnove barvnega izražanja in spoznali možnosti bogatih barvnih učinkov. S preizkušanjem slikarskih napotkov ob slikanju krajinskih motivov pri naravni svetlobi ter ob dodatnem opazovanju del francoskih impresionistov so bile dane osnove za vpeljavo nove likovne umetnosti pri nas in za nadaljnji osebni razvoj posameznih slikarjev.

V slovenskem impresionizmu ima pomembno vlogo razpoloženje, čustvena izraznost, izpoved v prisposodbi in čutni vtisi tehničnih prijemov. Vsak od štirih slovenskih impresionistov je imel kakega tujega vzornika, ki je vplival na njegov slikarski slog. Na Groharja je vplival italijansko-švicarski slikar Giovanni Segantini, ki je razvil samostojno slikarsko tehniko, sorodno neoimpresionizmu (slikal je švicarske gorske krajine z ljudmi pri delu in z živalmi). Segantini ga je pritegnil z velikimi formati slik, v katere je ta likovni pesnik zajemal široko panoramo veličastnega gorskega sveta, pa tudi kot občudovalec domače kmečke tematike, zanj privlačen je bil tudi njegov način slikanja samosvojih barvnih potez. Groharjeve slike izražajo poetično vsebino, ki temelji na občutljivem, v zgodnjih delih ne toliko neoimpresionističnem, potem pa vse bolj prisposodbnem ploskovnem obravnavanju barve, ki dviga stvarni prizor v prvotni izraz. V slikah, ki prikazujejo kmečko življenje, poizkuša vnesti dinamiko z živahnim ritmom dela (*Grabljice*, 1902).

Obdobje okoli leta 1895 do 1902 se šteje za pripravljalo in študijsko obdobje impresionizma pri nas. V tem času je Grohar slikal predvsem nabožne slike. Seznanil se je tudi z Jakopičem, ki mu je pri slikarskem uveljavljanju veliko pomagal in mu

svetoval. Od leta 1902 do 1908 je v novi slikarski usmeritvi sledilo škofjeloško obdobje, ko so si slikarji že izoblikovali povsem svoje slikarske stile, vendar so bili ti vezani na temeljne vzgibe impresionizma. Iz tega obdobja izhajajo Groharjevi največji likovni dosežki. Ti so izraženi v poetični, lirično zasanjani krajini (*Pomlad*, 1903, *Macesen*, 1904, *Cvetoča jablana*, 1907, *Sejalec*, 1907, *Krompir*, 1909, *Črednik*, 1910).

Groharjevo življenje (Spodnja Sorica, 15.6.1867–Ljubljana, 19.4.1911) je bilo zelo razgibano in hkrati skromno. S podporo kranjskega deželnega odbora je v letih od 1892 do 1895 obiskoval Deželno risarsko šolo v Gradcu, ki jo je končal z odliko. Leta 1894 je opravil sprejemni izpit na dunajski akademiji, a je bil zavržen zaradi neustrezne šolske izobrazbe. Od jeseni 1895 do pomladi 1896 je bival v Münchnu, kjer je ob ponovno odobreni podpori preučeval klasično umetnost, v slikarski galeriji veliko kopiral stare slike in si ogledoval sodobne razstave. V začetku, približno od leta 1888 do 1896, je Groharjevo delo povsem v znamenju rokodelskega šolanja, po letu 1896 pa je čutiti vpliv münchenskega likovnega sloga.

Ivan Grohar si je poleti 1896 v Škofji Loki uredil atelje. V naslednjih letih je deloma preživel v Loki, v Sorici in v Ljubljani. Leta 1899 je obiskoval Ažbetovo šolo v Münchnu, kjer je nekaj časa slikal tudi v naslednjem letu. V vseh teh letih se je vse bolj uveljavil kot slikar nabožnih podob. Naslikal je oltarno sliko Sv. Miklavža v farni cerkvi v Sorici. V letu 1896 je v Ljubljani razstavljena slika *Sv. družina* pritegnila pozornost Riharda Jakopiča. Med drugim je dobil naročilo generalnega vikarja za izdelavo dveh nabožnih slik za novo cerkev na Brezjah in za poslikavo trnovske cerkve v Ljubljani. Naslikal je tudi več stenskih slik v cerkvah na Primorskem (Ročinj nad Kanalom, Log pod Mangrtom, Libušnje) ter v Dolskem pri Ljubljani, v Ribnici na Dolenjskem in še druge.

V naslednjih letih je Grohar veliko potoval in spreminjal kraje bivanja, da bi slikal, pa tudi organiziral in se udeleževal slikarskih razstav. Slikal je v Devinu pri Trstu (1902), v Špetru Slovenov ob Nadiži (1902, 1903), v Lukovici (1903), na Dunaju (1903), v Sorici, Železnikih, v Ljubljani (1904), v tem letu se je ponovno preselil v Šk. Loko, kjer je s kratkimi presledki ostal do konca življenja. Sodeloval je pri organiziranju ali bil udeleženec (kot tajnik in odbornik Slovenskega umetniškega društva oziroma delegat umetniškega kluba Sava ali drugih organizacij) precejšnjega števila slikarskih razstav (Ljubljana, Beograd, Dunaj Trst, Berlin, Varšava, Krakov idr.). V vsem tem obdobju se je večkrat vračal v Sorico, kjer je občasno slikal ter ostal bolj ali manj dolgo.

Grohar je domala celo življenje živel v revščini, saj so bili naročniki njegovih del slabi plačniki, prodaja slik pa tudi ni šla v denar. Majhne zasluzke je potrošil za slikarski material, potovanja in skromno preživetje. Tudi slikal je v zelo slabih razmerah, v utesnjenih in pogosto mrzlih prostorih.

Soriški slikar je za svoje like v cerkvenih podobah pogosto jemal pristne obraze soriških ljudi, ki so mu po priporočilu domačega župnika Jamnika pozirali. V motive svojih impresionističnih slik je s prežetostjo domače pokrajine vлил žar soriške narave in značilnosti vaškega življa. V slovensko slikarstvo je Grohar vnesel neizmerno osebno doživljanje kmečke podobe, mu vdihnil izraznost, pa tudi rahločutni družbeni in narodni značaj. Bolj kot kateri drugi slikar slovenske moderne je dal pomemben prispevek slovenskemu slikarstvu v srednjeevropski likovni umetnosti v začetku 20. stoletja. Skupno je naslikal okoli 260 del.

Veličino Groharjeve ustvarjalne umetniške osebnosti so znali skozi čas ceniti v slovenskem prostoru (od Škofje Loke, Ljubljane do Maribora) na različne načine: z organizacijo razstav, izdajo publikacij o Groharju, poimenovanjem umetniških klubov in galerij po Groharju, poimenovanjem ulic, postavitvi spomenika in podobno. Soričani smo se fenomena Grohar začeli zavedati pozno. Šele domači župnik Franc Gačnik, ki je sam najprej tudi študiral slikarstvo, je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja z zbirko Groharjevih slik, ki jih je nabral od domačinov in jih prikazal na razstavi v župnišču, kljub nevšečnemu odnosu nekaterih škofjeloških kulturnih veljakov, ki so si lastili primat do Groharja, prebudil zavest Soričanov o pomenu in vlogi velikega moža, soriških korenin.

Viri:

- Brejc, T: Enciklopedija Slovenije, zvezek 3
- Kajzer, J.: Macesen, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1978
- Smrekar, A. (ur.): Ivan Grohar - Bodočnost mora biti lepša, Narodna galerija, Ljubljana, 1997

PROSVETNO DRUŠTVO IVAN GROHAR SORICA

Miro Kačar

Čeprav Sorica ne šteje med večja naselja, je bilo njeno družabno življenje vedno dokaj razgibano in pestro, tako na gospodarskem kot na kulturnem področju.

V letu 1911 je bilo ustanovljeno prosvetno društvo, s prvotnim imenom Katoliško slovensko izobraževalno društvo. Idejni ustanovitelj je bil škofjeloški rojak, župnik v Sorici, gospod Jurij Karlin. Leta 1931 se je preimenovalo v Prosvetno društvo in delovalo pod tem imenom do 2. svetovne vojne. Po osvoboditvi je bilo društvo obnovljeno pod imenom KUD Ivan Grohar, se kasneje poimenovalo v PD Ivan Grohar in pod tem imenom deluje še danes.

Takoj po ustanovitvi leta 1911 je društvo začelo zbirati knjige za društveno knjižnico, vaščanom pa je bil na voljo časopis Slovenec. Leta 1929 je bil ustanovljen moški pevski zbor, ki se je povečal v mešani pevski zbor in deloval do leta 1931. Ponovno je zaživel leta 1953, ko je bil ustanovljen tudi tamburaški zbor. Delo obeh je sčasoma zamrlo, ostal pa je cerkveni zbor, ki deluje še danes.

Instrumentalna skupina tolkal, orkester Orfej, deluje pri društvu enajsto leto, ženski tercet, ki ohranja ljudske pesmi, pa je letos praznoval dvajsetletnico.

Društvo je bilo zelo razgibano tudi na dramskem področju. Uprizorjeno je bilo lepo število dramskih del, ki so jih sprva igrali v gostilni, po kozolcih in dvoriščih. Leta 1952 je društvo pridobilo dvorano z odrom v takratnem novem Zadružnem domu. Igralske skupine so gostovale tudi po drugih krajih. V sedemdesetih letih je v okviru društva delovala šahovska in fotografska dejavnost.

Že naš rojak, slikar Ivan Grohar, je s svojim ustvarjanjem dramil rojake in širšo slovensko javnost h kulturni prebuditvi. Prav zadnje leto njegovega življenja je to nalogo prevzelo takrat ustanovljeno prosvetno društvo, ki si je kasneje nadelo tudi njegovo ime. Projekt, Sorica – Groharjeva vas, je postavil slikarju trajen spomenik. Njegova spominska zbirka je bila obnovljena in postavljena na ogled leta 1977, štiri leta kasneje pa je bil postavljen Groharjev spomenik. Lične table v obliki slikarskega stojala vabijo na ogled rojstne hiše v središču vasi. Hiša je bila v celoti obnovljena leta 1994. S svojim programom (likovna in glasbena delavnica) vsakodnevno privablja šolarje iz vse Slovenije, ki se na šolski kulturni dan prijavljajo preko Centra šolskih in občinskih dejavnosti v Ljubljani. Vsako leto obiše hišo okrog 4.000 šolarjev iz vse Slovenije. V hiši se vrstijo najrazličnejše prireditve, slikarske in fotografske razstave, tečaji, glasbeni in plesni nastopi, najodmevnejši pa je Groharjev teden, ki ga društvo prireja že dvajset let.

V 96. letih dela se v društvu lahko omenijo nekatera imena, ki so tkala mozaik uspešnosti: Jurij Karlin, Terezija Primožič, Martin Železnik, Milan Vindišman, Stanko Kejžar, Janko Pintar, Franc Gačnik, Nace Frelih, Matevž Jenšterle, Ivan Kejžar (Cencov), Pavle Kajfež, Marjan Peternelj, Niko Žumer, Tone Logonder, Jože Albreht, Jožica in Miro Kačar, Tina Pintar.

Z njihovim ustvarjalnim delom in ob pomoči številnih članov je PD Ivan Grohar doseglo vidne dosežke na področju kulture in umetnosti v občini in širšem družbenem prostoru.

Vir:

- Frelih Nace: O delovanju Prosvetnega društva »Ivan Grohar« v Sorici, Loški razgledi, 1977

Otroška glasbena delavnica

Slikarska delavnica

Ritmična skupina

GROHARJEVA HIŠA, NJEGOVA DRUŽINA, SORODNIKI IN SOSEDJE

GROHARJEVA HIŠA (STARI FAROVŽ)

Od ustanovitve vikariata leta 1656 je v Starem farovžu živelo 14 službujočih duhovnikov. Župnik Filip Pirih je leta 1820 zgradil novo župnišče. Od tega leta naprej so v Starem farovžu živeli gostači, med njimi tudi Groharjeva družina. Stavba je bila lesena in dotrajana. Leta 1906 jo je od Farovžarja kupil Peter Frelj, Kežarjev, iz Sp. Danj. Hišo je Peter porušil in zgradil novo, danes že obnovljeno Groharjevo hišo. Leta 1922 je šola najela v farovžu sobo za učilnico. Ker je naslednje leto Peter oddal hišo v najem financarjem za dobo petih let, se je šola leta 1924 izselila v mežnarijo. Danes je v hiši spominska zbirka Ivana Groharja. Leta 1981, ob 70-letnici slikarjeve smrti, je bila otvoritev njegovega spomenika na Grobi in ogled obnovljene spominske zbirke, v katerih so njegova naslednja dela:

1. Emavs, 1884
 2. Znamenje
 3. Sveta družina, 1895
 4. Marija s sv. Dominikom, 1894
 5. Jaslice, 1896
 6. Portret Franje Tavčar, 1893
 7. Študija za oltarsko sliko
 8. Dva svetnika. 1898
 9. Sv. Alojzij
 10. Sv. Florijan
 11. Vrtnice
 12. Srečanje župnika Eržena z Abrahamom, 1894
 13. Župniku Jamniku za 50- letnico, 1896
- Nekaj slik so v letu 2007 iz zbirke odnesli tatovi.

Groharjeva hiša

*Portret Franje Tavčar, 1893,
risba s svinčnikom, 53 x 45 cm,
Loški muzej v Škofji Loki*

*Sv. Alojzij, olje/platno, premer 54,5
(okrogla oblika), Loški muzej v Škofji Loki*

*Sv. družina, 1895, olje/platno, 90 x 68 cm,
župna cerkev*

*Jaslice, 1896
olje/platno, 78 x 83 cm
župna cerkev*

*Marija s Sv, Dominikom,
1894, olje/platno,
136,5 x 78 cm, župna cerkev*

GROHARJEVA DRUŽINA IN SORODNIKI

Andrej Grohar (1818 – 1874), Ekarjev ° 1858 + Neža Jenšterle (1826 – 1899), gostja pri Kejžarju, Sp. Danje

- Frančiška (1858 – 1916)
- Janez (1861 – 1862)
- Ivan (1867 – 1911)

Andrej je imel v Geblarjih nekaj sveta, kje je zgradil leseno hišo – brunarico. Iz starega farovža se je družina preselila v novo bivališče. Ivan je bil tedaj star dve leti.

Očetova družina, Ekarjevi

Mihael Grohar (1785 – 1849) + Neža Kobler (1790 – 1860)

- Peter (1816 – 1840) + Maruša Egart (r. 1813)
- Andrej (1818 – 1874) + Neža Jenšterle (1826 – 1899)
- Gregor (1822 – 1869 + Marija Gaser (1823 – 1878) > 4 otroci
 - Marija (1853 – 1898) ° 1874 + Martin Demšar (1819 – 1888)

Petru in Maruši so se rodili trije otroci, ki so umrli že kot dojenčki. Peter je umrl v starosti 24 let. Vdova Maruša se je drugič poročila z Martinom Koblarjem.

Martin Koblar (1821-1864) + Maruša Grohar, vdova, r. Egart (1813) > 5 otrok

- Ana (1844 – 1912) ° 1872 + Valentin Taler (1838 – 1919) > 5 otrok
- Lovrenc (1851- 1909) + Neža Gaser (1854 – 1907), Sp. Trojarjeva > 9 otrok
 - Alojzij (r. 1876) ° 1899 + Frančiška Grohar (1878 – 1942),
 - Fidlerjeva > 3 otroci
 - ♦ Janez (1901 – 1954) ° 1927 + Frančiška Kemperle (1905 – 1975) > 7 otrok

Gospodar Ekarjeve domačije Alojzij je leta 1906 odšel v Ameriko, od kjer se ni več vrnil. Domačija je bila v gospodarskih težavah. Gospodinji je stal ob strani brat Peter, ki je kasneje tudi odšel v Ameriko.

Janez Koblar je pranečak Maruše Koblar, vdove Grohar, rojene Egart, Spredenj-tolarjeve.

Materina družina, gostači pri Kejžarju, Sp. Danje

Primož Jenšterle (r. 1792) + Marija Pintar (1793 – 1858)

- Martin (1819 – 1847)
 - Janez (r. 1823) + Ana Prezelj (r. 1827) > 4 otroci
-

-
- Marija (1865- 1906) ° 1890 + Janez Kejžar (1866 – 1919),
Grovgarjev
 - Neža (1826 – 1899) + Andrej Grohar
 - Andrej (1828 – 1901), umrl v ljubljanski bolnici
 - Marija (1834 – 1899) ° 1864 + Janez Gaser (1833 – 1915),
Šorlček > 2 otroka

Družina je živela v Sp. Danjah pri Kejžarju. Na isti kmetiji je živela tudi Janezova družina. Njegova hči Marija se je poročila h Grovgarju. Nežina sestra Marija pa se je tudi poročila v Sorico k Šorlčku.

Ivan Grohar: Avtoportret

Ivan Grohar: Moja mati

Frančiška Golija, rojena Grohar

Na Eki

*Janez Koblar z ženo
in prvorojencem ter z mamo
rojeno Grohar*

Spodnje Danje

Pri Kežarju, Spodnje Danje

*Anton gaser, Šorlček,
poročen z Marijo Jenštrle*

*Šorlčkova družina:
Anton in sin Janez z družino*

SOSEDJE

Stari farovž

Martin Demšar (1819 – 1888) ° 1874 + Marija Grohar (1853 – 1898)

- Marija (1875 – 1941)
- France (1877 – 1914) ° 1905 + Marija Taler (1881 – 1946)

Janez Pintar (1869 – 1929), Šimanov, Farovžar ° 1892 + Marija Demšar (1875 – 1941)

> 11 otrok

- Marija (1893 – 1976), umrla na Jesenicah
- Janez (1899 – 1955) ° 1926 + Antonija Valentinčič
- Elizabeta (r. 1896)
- Urban (1898 – 1898)
- Frančiška (r. 1900) ° 1920 + Ambrož Fumagalli
- Julijana (1901 – 1954) ° 1933 + Rudolf Kristan, umrla v Lescah
- Angela (r. 1904) ° 1921 + Franc Covetorin
- Justina (r. 1909)

Žena Janeza Pintarja Marija Demšar je pranečakinja Groharjevaga očeta Andreja.

Farovžar je upodobljen na Groharjevi sliki Sveti Miklavž kot brodolomec.

Leta 1929 je šel po opravkih v Bohinj. Ob povratku ga je na poti proti Soriški planini zadela kap. Pokopali so ga v Bohinjski Bistrici. Sin Janez je šel med rudarje v Francijo.

Peter Frelih (1868 – 1915), Kejžarjev Sp. Danje ° 1912 + Terezija Kejžar (1872 – 1912), Grovgarjeva > 8 otrok

- Peter (1897 – 1923)
- Janez (r. 1899) ° 1937 + Frančiška Taler, rudar v Franciji
- Jurij (1902 – 1952) ° 1928 + Marija Beletin
- Anton (1907 – 1991) ° 1937 + Rozalija Gartner, Balantov.
- Ignacij (1909 – 1990) ° 1943 + Julijana Pintar (r. 1913), Poštna

Ko je Peter zgradil novo hišo, je le-ta obdržala ime Stari farovž, dobila pa je tudi novega - Pri Petru; danes se uporablja novo ime Groharjeva hiša.

Brat Petrove žene Terezije – Janez se je poročil z Marijo – pravnukinjo Neže Jenšterle.

Petrov Nace je bil dolgoletni organist, pevovodja, občasni režiser in vodja Kmetijske zadruga Sorica. V več mandatih je bil predsednik gasilskega društva. Za delovanje pri gasilcih je prejel odlikovanje Gasilske zveze Slovenije.

Janez Pintar, Farovžar

Marija Pintar, rojena Demšar

Ignacija Frelj, Petrov Nace

Stara mežnarija – pri Mežnarčku

Franc Trojar (1866 – 1931) ° 1890 + Marija Egart (1865 – 1926), Kemperlova > 4 otroci

- Alojzij (r.1896) ° 1928 + Terezija Gaser (1898 – 1983), Hošplarjeva
> 5 otrok

Franc Taler (1866 - 1925) ° 1893 + Jerica Trojar (r. 1870), Mežnarčkova, gostači
> 11 otrok

- Franc (1894 – 1964) ° 1928 + Ana Prevc, Železniki (1866 – 19 Plajba
- Jakob (1896 – 1948) ° 1921 + Ana Gaser, Šorlnova, Tončkovi, Jakovi v
grapi.

Stara mežnarija je služila svojemu namenu do leta 1828, ko je bilo zgrajeno novo poslopje. V stari mežnariji je živela družina Franceta Trojarja – Mežnarčka.

Pri Mežnarčku

*Alojz Trojar,
Mežnarček z družino*

Ekar

Vse soriške kmetije so na istih lokacijah od naselitve koncem 13. stoletja. Gospodar Ekarjeve domačije je vpisan v urbarju leta 1501 kot Jorg am Ekh – Jorg na Grebenu, od tod hišno ime na Eki, Ekar – Grebenar. Leta 1877 je požar uničil hišo in kaščo. V času italijanske zasedbe je bilo na Eki vojaško poveljstvo. Na hišo so nabili tablo: Piazza Vittorio Emanuele.

Pošta

Janez Pintar (1832 – 1902) ° 1863 + Maruša Žbontar (1830 – 1899)

- Ana (1864 – 1940), živela v Nacetovi hiši, samska, solastnica
- Jerica (1868 – 1902)
- Katarina (1870 – 1934) + Mihael Windišman (r.1863), stražmojster
> 1 otrok
- Lorenc (1874 – 1947) ° 1901 + Julijana Jelenc (1870 – 1951), iz Železnikov
> 12 otrok

Lorenc je leta 1907 dogradil del hiše, v katerem so bile tujske sobe in salon, stari del hiše je bil zgrajen okoli leta 1860. Leta 1907 je bil v Sorici odprt poštni urad, katerega je vodil Lorenc, v letih 1911 in 1912 je vodil projekt izgradnje soriške elektrarne, leta 1923 je bil izvoljen za župana.

Na pošti

Lorenc Pintar, Lorenc

Ivan Grohar: Mladi Lorenc

Julijana Pintar, rojena Jelenc

Žnidar

Matej Fajfar (1851 – 1910), Majerlov + Marija Pintar (1855 – 1927), Ribarjeva > 7 otrok

Hišo je Matej zgradil leta 1887, zemljo je kupil od Fajfarja. Nekaj časa je imel Grohar atelje pri Žnidarju. Domačija se je oskrbovala z vodo iz vodnjaka globokega 21 m. Zanimivo je, da je bil vodnjak v župnišču globok le 12 m. V času italijanske zasedbe je bila pri Žnidarju kuhinja in menza za častnike.

*Matej Fajfar,
Žnidar z ženo Marijo fajfar,
rojeno Pintar*

Pri Žnidarju

Župnišče

Za časa Groharjevega življenja so v Sorici službovali naslednji župniki:

- Jožef Boncelj, služboval od 1863 do 1873, umrl je v Sorici,
- Frančišek Boncelj, 1873 – 1873,
- Matej Jereb, 1873 – 1878,
- Anton Jamnik, 1878 – 1903, mentor mlademu Groharju,
- Jurij Karlin, 1903 – 1913, župnijski kronist.

Na tem mestu moram omeniti dr. Kreka, ki je bil redni obiskovalec Sorice. Iz župnijske kronike razberemo, da je bil osebni prijatelj vsakemu Soričanu. Dal je pobudo za gradnjo elektrarne in ustanovitev hranilnice in posojilnice.

Župnišče

*Ivan Grohar:
Župniku Jamniku za 50-letnico*

Župnik Jurij Karlin, kronist

Župnik Janez Mikuš, kronist

*Dr. Janez Evangelist Krek, duhovnik
in deželni poslanec. Kronist je
zapisal, da je bil prijatelj vsakemu
Soričanu.*

Šimc

Janez Fajfar (1827 – 1912) + Marija Gaser (1825 – 1891), Šorlnova

- Marija (1859 – 1939) + Lovro Pintar (1856 – 1922), Z.Tolar
- Franc (1861 – 1942) ° 1886 + Marija Pintar (1860 – 1941), Z. Tolarjeva > 10 otrok

Na božični večer leta 1923 sta zgorela hiša in hlev, obe stavbi sta bili kriti s slamo. Do požara je prišlo, ker so otroci metali rakete. Naslednje leto so zgradili novi poslopji ob veliki pomoči sosedov.

Franc je bil namestnik načelnika požarne brambe v Sorici, ustanovljene leta 1906.

Franc Fajfar, Šimc

Pri Šimcu

Gosar

Andrej Frelih (1825 – 1897) + Jerica Trojar (1835 – 1868) > 4 otroci

- Franc (1859 – 1866)
- Marija (r. 1861)
- Anton (1863 – 1934) ° Marija Frelih (1867 – 1930), Kejžarjeva > 7 otrok

Leta 1927 so hišo dvignili za nadstropje, slamnato streho so zamenjali s skrilom.

Anton je bil leta 1912 izvoljen za župana in je županoval v času prve svetovne vojne in v času italijanske zasedbe. Pri komuniciranju z Italijani mu je pomagal župnik Janez Mikuž. Nekoč je na poti v mlin pod Termavnom srečal dr. Kreka, ki je bil verjetno na obisku pri Kejžarju, kamor je rad zahajal. Med pogovorom mu je svetoval, naj Soričani ustanovijo hranilnico in posojilnico. Ustanovili so jo leta 1903 s sodelovanjem župnika Karlina.

Anton Frelih, Gosar

Na Gosi

Šola

V času Groharjeve šoloobveznosti je bila šola v mežnariji. Njegov učitelj je bil Ivan Pitanič, ki je bil v Sorici od leta 1876 do 1881. Grohar je hodil v šolo z Geblarjev; šolo je imel rad. Že kot šolar je kazal zanimanje za slikarstvo. V risanju je bil najboljši. Učitelj Pitanič je Ivanu pomagal, kolikor je mogel. Zanimale so ga podobe – slike in kipi v cerkvi. Župnik Jamnik mu jih je rade volje razkazal. Kmalu je ugotovil, da so Ivanove ambicije postati slikar zaradi finančne situacije neuresničljive. Da bi ga postavil na realna tla, mu je svetoval, da si skupaj ogledata slikarsko zbirko starološkega graščaka Strahla. Imel je največjo zbirko umetniških slik na Gorenjskem. Jamnik in Strahl sta bila sošolca. Po ogledu zbirke se je Ivanu še bolj utrdila volja, da doseže postavljeni cilj. Ko je Jamnik zvedel, da je iz Pariza prišel v Ljubljano Jurij Šubic, je Ivanu predlagal, da ga obišče in ga prosi, da ga vzame v uk. Jurij ga ni hotel sprejeti, svetoval mu je, naj se obrne na njegovega očeta Štefana, rezbarja iz Poljan. Štefan je Groharju priporočil svojega učenca Bradeška iz Kranja, ki se je že nekaj časa ukvarjal s slikarstvom. Grohar se je leta 1888 zaposlil v Bradeškovem ateljeju in tako se je začela njegova odisejada šolanja. Njegova kratka življenjska pot je bila pot pomanjkanja in ustvarjanja.

Mežnarija – šola

Groharjevi sošolci, Sorica:

- Marija Grohar (1867 – 1923), Holcmarjeva
- Marija Dakskobler (r. 1866), Fučeva
- Janez Dakskobler (1868 – 1905), Fučev
- Jožef Egart (1869 – 1954), Kemperlov, šel v Ameriko
- Marija Pintar (1867 – 1938), Šimanova
- Peter Frelih (1868 – 1915), Kejžarjev, Sp. Danje, lastnik starega farovža
- Franc Trojar (1866 – 1931), Mežnarček
- Jerica Pintar (1868 – 1902), Poštna
- Lovro Šorl (r. 1868), Cencev
- Franc Frelih (1868 – 1908), gostač pri Lomprahtu
- Anton Gaser (r. 1868), Šorlnov
- Janez Fajfar (r. 1867), Ožltov
- Andrej Grohar (r. 1868), Majerlov
- Ivana Trojar (1868 – 1881), Teclnova
- Boštjan Šorl (1866 – 1900), Jurlov
- Janez Pintar (1866 – 1897), Ribarjev
- Marija Egart (1868 – 1934), Spredejtolarjeva
- Marija Frelih (1867 – 1930), Kejžarjeva
- Anton Šuštar (1867 – 1952), Geblarjev
- Anton Kejžar (1866 – 1957), Martov Tonček, gostač
- Lovro Šuštar (r. 1868), gostač pri Cencu
- Marija Grohar (1866 – 1913), gostač pri Fajfarju, kasneje Fajfarca
- Terezija Grohar (r. 1868), gostač pri Fajfarju, kasneje Ejbnarca
- Marija Taler (1867 – 1951), Matevzelnova sestra, gostač

Sp. Danje:

- Marjeta Taler (1867 – 1926), Kajžlarjeva, Markeljcovka
- Frelih Janez (r. 1866), Kejžarjev
- Uršula Prezelj (r. 1867), Jenšterlova, gostač
- Peter Lotrič (r. 1868) Šoštarčkov, šel v Vestfalijo
- Neža Taler (r. 1867), Pohova, šla v Tržič
- Janez Kejžar (1866 – 1919), Grovgarjev, p. z Marijo Jenšterle (1865 – 1906), nečakinja Groharjeve mame.
- Agata Kejžar (r. 1868), Grovgarjeva
- Uršula Taler, r. Kejžar (1867 – 1941), Gotarjeva
- Peter Jenšterle (1865 – 1904), Tončkov, Sp. Štentlar.

Podgorci tedaj zaradi oddaljenosti niso hodili v šolo. V Sorici in Sp. Danjah je Grohar imel 33 sošolcev, 9 jih je bilo rojenih istega leta kot Ivan. Od njegovih sodobnikov sem poznal Martovega Tončka (1866 – 1957), Jerico Jenšterle (r. 1864), Tončkovo iz Sp. Danj, Tribelco, gostovala je pri Janezlu, Gotarjevo Uršo (1867 – 1941), Ejbnarjevo Rezo (1868 – 1941), Martina Trojarja (1858 – 1944), Keržarja, Franceta Kežarja (r. 1861), Lokarjevega šoštarja, stoletnika in Urbana Jenšterla (1860 – 1936), Tončkovega, Krejlnovega Urbana. Moja babica Marjeta Taler (1867 – 1926), Kajžlarjeva, Marklcovka je bila tudi njegova sošolka. Poznal sem tudi Nežo Pintar (1875 – 1959), Groharjevo izvoljenko. Starši so ji Groharja odsvetovali, češ da nima primerne poklica za vzdrževanje družine. Leta 1946 sem kot dijak nekaj časa stanoval pri njej v Stari Loki.

*Ivana Kežar, Martova Hana,
hči Martovega Tončka*

*Ivana Taler,
rojena Kežar (1858 – 1939),
Martovka, Tončkova sestra*

Urša Taler, rojena kejžar, Gotarjeva

Martin Trojar, Keržar

*Franc kejžar, Lokarjev Šoštar,
stoletnik*

*Ivan Grohar: Sv. Neža
(model Neža Pintar)*

Neža Pintar, dekle

Neža Pintar, starejša

SORIŠKI LEDENIK

V zadnji ledeni dobi pred 10 000 leti sta bila v naši bližini dva velika ledenika, Soški, ki je segal do Mosta na Soči in Bohinjski, ki se je razširil v radovljiško kotlino. Čez sedlo na Soriški planini je drsel odcep bohinjskega ledenika. Debelina ledenika je bila preko 800 m. Ko se je kotlina v Movžah napolnila z ledom, je le-ta naprej drsel v soriško in danjarsko smer, preko Roba v dolino Sore in Nidrarsko grapo in preko Perštonge v Danjarsko grapo in v Roclpoh. Prvič se je ustavil na črti Kejžarjeva Lajta – Melat – Blošter – Groba – vznožje Košte, od koder se je poševno spustil v Soriški potok in v Nidrarsko grapo, kjer je skopnel in odložil vidne ostanke ledeniške groblje. V 10 000 letih narava ni vzpostavila prvotnega stanja vzdolžne nivilete struge Sore. Sora ima od Tolarjevega mlina navzdol še vedno povečan strmec, ki je posledica neodplavljene ledeniške groblje. Dno ledeniške doline dobimo, če povežemo zravnane dele Gosarjevih, Gošplarjevih in Šorlnovih parcel s Kondratovimi. Ledeniško ime (Termavn – Tor Mauer – vrata, zid, prehod v zidu) je nastalo zaradi ledeniške groblje, ki štrli s pobočja. Na levem pobočju Šajsgrejbla je ledinsko ime Žont – Sand – pesek, pod rušo ob grebenu je ledeniška groblja.

Sora je v 10 000 letih v ledeniško dolino izdoblila današnje korito. V brižinah vlake, ki je speljana čez pobočje Melata, je ledeniški grušč. V pobočju Melata nad cesto čez Ribn vidimo posamezne apneničaste skale. Na levem pobočju Šajsgrejbla, nasproti Kejžarjeve Lajte, so veliki ledeniški balvani. Posamezne apneničaste skale samice najdemo tudi na pobočju Gosarjeve, Šimcove in Ekarjeve Lajte. V brežinah vlak v Kejžarjevi Lajti se vidijo posamezne bele skale, te najdemo tudi po grebenu košenine.

Nad 1300 m nadmorske višine je bil v ledeni dobi večni sneg, ki se je spreminjal v led. Ob otoplitvah je ta drsel po pobočjih navzdol. Ledenik je s soriških gora dobival dodatne količine ledu. Z južnih pobočij Lajnarja in Dravha je le-ta drsel po Globoki grapi v Štoublgroub in po Bogšribi v Štodlarjevo grapo. Na Štodlarjevem pomolu so pri gradnji vlak izrinili na površje apneničaste skale. Posamezne najdemo tudi na vzhodnem pobočju grebena med Štoublgroubom in Kejžarjevim travnikom.

Pri Jurllu najdemo še zadnji ledeniški balvan, kar nekaj pa jih je v Nidrarski grapi, v Engerlu in v Melatu, v koritu Šajsgrejbla. Največji je visok 4,4 m, njegov volumen je po oceni okrog 50 m³.

Termavn z naseljem Pri griču

Pot v Poh

Ledeniški balvan pri Jurlu

Ledeniški Balvan v Melatu

*Ledeniški balvan v Melatu s
prostornino okoli 50 m³*

IZKORIŠČANJE VODNE MOČI SORA

Mlini

Sora ima že od izvira zadosti vode in padca, vsaj ob vodnih viških pomladi in jeseni za pogon vodnih koles mlinov, žag venecijank, kovaškega kladiva in turbin za proizvodnjo električne energije. Mlini na vodni pogon so bili v preteklosti nujni za preživetje. Prvi so se pojavili ob Selški Sori ob nastajanju mesta Škofja Loka že konec 13. stoletja. Večina teh mlinov je bila v bližini selških vrat, t.j. znani in največji Krevsov mlin, ki je obratoval že leta 1296, mlin pod kamnitim mostom, na mestu kjer je stala tovarna Šešir in ob suškem mostu. Že v srednjem veku je bilo v Sorici registriranih 17 mlinov. Po ustnem izročilu in po vidnih ostankih vemo, da je bilo v soriških vaseh 33 mlinov, ob Sori kar 13, in sicer: Keržarjev, Ožltov, Grofov, Tavšev, Hošplarjev, Cencev, Tolarjev, Gosarjev, Kondratov, Ekarjev, Šimcev, Rabovcev, Geblarjev in Štodlarjev ob Štodlarjevi grapi.

Tavšev mlin je imel stope za izdelavo ječmena in kaše. Pri Cencu je v sezoni mlin obratoval neprekinjeno. V spodnji vasi sta bila le dva mlina, ostali so mleli pri Cencu. V Sp. Danjah so imeli dovolj mlinov, vendar je v letih nizkega vodostaja Danjarske grape Cenc mlel tudi Danjarjem. Tolarjev mlin so imeli v lasti Sp. Tolar, Z. Tolar in Kejžar do leta 1912, ko je dobil elektriko. Mlina na vodni pogon so v Sp. Sorici opustili leta 1912, ostale pa v letu javne elektrifikacije.

Tolarjev mlin, danes vikend

Nekdanji cencov mlin s kolarnico

*Ekarjev mlin,
kasneje kopalnica, danes vikend*

Žage venecijanke

Sto metrov od izvira je stala Sp. Štentlarjeva, kasneje Urlistova žaga venecijanka, v Drflah še vedno obratuje Grofova žaga. Pod nekdanjim Gosarjevim mlinom je stala Kondratova žaga. Naprave so obratovale v času vodnih viškov, delale so usluge vaščanom. Leta 1927 je Kejžar postavil v lopi novo venecijanko na električni pogon.

*Grofova žaga na električni pogon,
kjer je bilo vodno kolo je danes
mala elektrarna*

Notranjost Grofove žage

*Kontradova žaga z mlinom,
danes stanovanjska hiša*

Kovaško kladivo

Nekdanja Nežkina hiša je bila prvotno Gotarjeva. Gotar (Lahajnar) je ob Sori zgradil hišo, zgoraj je bilo stanovanje, spodaj pa kovaška delavnica. K Sori se je priselil zato, da mu je voda gonila težko kladivo. Hišo pri Gotarju je prodal Gotarjevemu Jošku. O Lahajnarju je znana zanimiva zgodba. Na soriških strminah so se pri delu pogosto uporabljale dereze, ki jih je izdeloval Gotar. Tudi Urlistov kovač Matevž bi jih rad delal. Nenapovedano je obiskal Gotarja. Očitno je bil mojster na svoje znanje ljubosumen. Dereze, ki jih je imel v delu, je nedokončane odložil in začel obdelovati nove. Matevžu namera ni uspela. Ubral je novo taktiko. Drugič je kovača naskrivaj opazoval skozi okno. Našel je, kar je iskal. Od tedaj naprej so uporabniki imeli konkurenčni izdelek.

Gotarjeva kovačnica s kladivom na vodni pogon, kasneje Nežkina hiša, danes vikend

Elektrarne

Prvo zamisel o gradnji svoje elektrarne je imel Kejžar, ki pa ni imel pogojev zaradi premalo vodne moči, zato je Krek predlagal gradnjo skupne elektrarne. Pobudo so sprejeli vaščani Sp. Sorice, iz Zg. Sorice pa le Gosar in Kejžar. Navajam povzetek zapisa iz Župnijske kronike: Dne 13. 6. 1911 so inženirji električne družbe Union iz Ljubljane na terenu načrtovali gradnjo. Po načrtu so vodo zajeli pod Kondratovo žago. Od zajetja so po pobočju Melata speljali 140 m dolg zaprt betonski kanal do vodnega zbiralnika, od koder je voda padala po železnih ceveh v turbino. Višinska razlika je bila 31 m. Centrala je stala tik pod Šimcevim mlinom. Šimc in Ekarica sta odstopila vodno moč brezplačno. Od kovača Lahajnarja so jo kupili za 600 kron. Projekt je vodil Lorenc. Ustanovili so Elektrostrojno zadrugo za gradnjo elektrarne. V zadrugo je pristopilo 16 posestnikov.

Peter Bevk iz Cerknega je prevzel betonska dela: jez, kanal, centralo. Z delom je začel 17. avgusta. Do konca novembra so zgradili betonski kanal, vodni zbiralnik in centralo. Dela je Bevk zaključil maja 1912. Decembru 1911 so prišli monterji za hišne inštalacije in vode. Delo so v glavnem zaključili do konca marca. Elektrovodi so tekli: eden do Kejžarja, drugi do Pošte, kjer se je razcepil proti spodnji vasi in proti cerkvi. Turbino so montirali v začetku februarja. Dne 14. 2. 1912 je zasvetila prva žarnica v centrali, 9. 3. pa je razsvetljava dobila vas. Obratovanje elektromotorja, ki ga je podarilo podjetje Union, so demonstrirali za pogon slamoreznice na Ekarjevem podu sredi julija 1912. Tudi Šimcev mlin je obratoval na električni pogon že od julija. Premožnejši posestniki so naročili svoje motorje, eden je bil zadružni za skupno rabo. Dne 4. avgusta 1912 je bila uradna otvoritev elektrarne. Na otvoritvi je bilo veliko obiskovalcev iz Selc, Železnikov, Davče in Podbrda. Maševal je dr. Krek. Po maši je bil shod pod lipami. Govorili so poslanci F. Demšar – Čotov, E. Jarc in dr. Krek. Elektrarna je prenehala obratovati leta 1957, ko so zgradili novo elektrarno. Na javno elektriko so se priključili leta 1962.

Danes obratujejo v Darflah tri male elektrarne in dve pod Ribnom, ena v lasti Elektra Kranj in druga v lasti Stankotovega Lojza.

*Ostanek zbiralnika vode stare
elektrarne v melatu*

Stara elektrarna, danes vikend

Elektrarna podjetja Elektra Kranj

UPORABA PROMETNIC V GROHARJEVEM ČASU, PRED NJIM IN KASNEJE

V mlin so žito nosili pretežno na hrbtu, tudi po stezah. Ekarjevi so verjetno za v mlin uporabljali stezo, speljano čez Lajto. Les za razrez so spravljali pretežno z vprežno živino.

Spravilo lesa

Iz gozda so les spravljali ročno, s samotajnimi sanmi ali z vprego. Leta 1922 so npr. spravljali les z Danjarske Jelovice delno čez Rob, delno čez Perštongo. Čez Rob so ga spravljali samotajno skozi Darfle do Tolarjevega mlina, po danjarski strani so ga spravljali do Perštonge samotajno, do Povdna z »lifranjem« do Rotka z vprego, naprej do mlina pa spet samotajno. V mrzlem novembru, ko je bilo nekaj noči svetlih, so les spravljali ročno čez Ribn. Kronist je zapisal, da so delavci vpili celo noč prav po drvarsko.

Leta 1923 je Strajevc kupil les od Danjarjev. Vsega so po enakem postopku spravljali čez Perštongo do mlina. Od mlina ga je druga skupina spravljala do Tončka. Leta 1924 so Strajevcevi spet vozili les s Povdna. Z Rotka so ga s sanmi spravili do Eke, naprej pa s konji do Podrošta. Leta 1926 sta kupila konja Šimen in Jurjev Janez. Skupaj s Tončkom so vozili les na Perštongo in naprej v Povden, do kjer je Strajevc dal zgraditi novo pot. Leta 1927 so Gosarjevi fantje spravljali les do Eke. Naprej do Podrošta so ga vozili: Gosar, Šorl, Ejbнар, Urlist, Jenšterle in Markeljc. Mladi Markeljc je preveč naložil, rajsa pa ni uporabljal. Na ovinku pri Cirilu je kobilo pognalo čez pot, s tovorom se je valila po pobočju in se ubila. Pognalo je tudi Ejbнарja in Šorlna, vendar sta k sreči ostala na poti. Od Podrošta so les vozili na Strajevčevo žago.

*Soriški gozdni delavci
iz začetka 20. stoletja. Med njimi je
Blažev Janez, rojen 1874 leta.*

Zimsko spravilo lesa

Na poti po les na Perštongo

Kmetijske dejavnosti

Čez Ribn so spravljali seno z Geblarjev, Gosarjevega in Fidlarjevega travnika. Po isti poti, tudi mimo Liparja, so gonili živino na pašo, ki se je dnevno vračala domov. Pomladi so Darflarji hodili pod Ribn, kjer so imeli svoje vrtničke za gojenje zgodnjih sadik zelenjadnic. Vsaka soriška vas je imela svoj »flančnik« na južnih legah in na nižji nadmorski višini zaradi zgodnejše vegetacije. Spodnja vas je imela vrtničke na pobočju Rošta, v bližini Tolcovega Mejdla, Danjarji so jih imeli nad sotočjem Danjarske in Zgornjedanjarske grape, pod Feniškovlom, Zabrdčani pa v Zabrški grapi, pod Fidlarjevim Žontom.

Posebej hišarji so hodili čez Ribn na Paklon smukat bukovo listje za krmo goveje živine. Erblarji so listje smukali na Keržetolu, Nidrarji pa na Majentolu ali Kelnarjih.

*Soriška posebnost je
nošnja sena v butarah*

*Kmetje so njive orali,
hišarji in bajtarji pa so jih
prekopavali z rovnico*

Zima je čas za spravilo gnoja

Gradnja ceste Podrošt - Podbrdo

Leta 1903 so začeli graditi cesto Podrošt – Podbrdo. Pri gradnji je bilo zaposlenih 700 delavcev, med njimi tudi Soričani. Darflarji in Erblarji so hodili na delo čez Ribn. Cesto so kasneje tudi vzdrževali. Leta 1923 so jo gramozirali. Delale so v glavnem ženske, ker so bili moški zaposleni v gozdovih. Delala so tudi dekleta, saj so več zaslužila kot pri klekljanju. Cesto so popravljali tudi leta 1925, na razpolago je bil denar, ki so ga plačali Italijani za škodo, narejeno v času zasedbe Sorice. Pomagali so tudi šolarji.

*Kidanje snega na cesti
Podrošt-Podbrdo. na sliki je tudi
Matevzel s sinovoma
in Gajžlarjev Peter, ki je padel
v prvi svetovni vojni.*

Železarska tovarna in trgovska pot

Pot Železniki – Sorica – Petrovo Brdo – Bača – Furlanija je bila tovarna pot, po kateri so fužinarji tovorili svoje izdelke na tuji trg. Na Bači je bila mitnica. Iz mitniške knjige iz leta 1536 je razvidno, da sta bila med kmečkimi tovarniki najbolj zaposlena Jurij in Mert Freljih iz Sorice. Leta 1513 je bila mitnica tudi v Sorici. Kmet je v 15. stoletju lahko svoje pridelke (žito, živino, mast, platno itd.) izvažal na tuje. Vir posebej omenja podložnike v Sorici, ki so nakupovali platno po loških hribih, žeblje v Železnikih in blago prodajali v Furlanijo. Da bi se izognili visokim dajatvam – mitninam, so kmetje začeli blago tihotapiti. Tihotapstvo je bilo na Loškem in Tolminskem tako razvito, da so se kmetje več ukvarjali s preprodajo kot z obdelovanjem zemlje. Po tej poti so železo tovorili vse do propada fužinarstva koncem 19. stoletja.

Zgodovinski viri povedo, da so planine na platoju Jelovice (Bitenska, Ribčeva, Selska, Radovljiška itd.) nastale po letu tisoč. Ker so v srednjem veku obstojali pogoji za trgovino na daljavo, so jeseni pred zaključkom pašne sezone na Selski planini zbrali čredo goveje živine, ki so jo namenili za prodajo. Čredo so gonili čez Ribčevo planino, mimo Macesnovca in čez preval Pažlek na Danjarsko planino, kjer so že čakali Tolminci. Prevezli so živino in nadaljevali pot skozi Sorico do Tolarjevega mlina in mimo Liparja na Tolminsko.

*Nekdanja železarska
tovarna pot mimo Blaža*

Izseljevanje v Ameriko in Evropo

Po poti mimo Liparja so odhajali na vlak proti Trstu tudi domačini, ki so odšli za kruhom v Ameriko. Med njimi je bila tudi Grovgrova Ivana z družino. Otvoritev bohinjske železnice je bila leta 1906. Pred prvo svetovno vojno je odšlo iz Sorice v Ameriko 14 odraslih domačinov, nekateri so odšli z družinami, iz Zg. Danj 8, iz Zabrda 2, s Torke I in iz Raven 2 ali skupaj 27 odraslih. V evropske države, predvsem v Francijo, je odšlo 17 Soričanov, po vojni leta 1920 pa še 9 v Ameriko, nekateri tudi z družinami.

Grofova Mici z otroki

*Janez Gaser,
Pancev brat z družino.
Zakonca sta se poročila v
Washington-u leta 1914.
Po pripovedovanju Janezove
nečakinje – Kodrove Rozalke
sta imela 10 otrok.*

Svetovni vojni in zasedba Sorice po Italijanih

Junija 1914 so šli mimo Liparja soriški fantje, vpoklicani v vojsko. Tolažili so se, da bodo za božič že doma. S harmoniko so šli čez Ravtek in prepevali: Regiment po cesti gre... Mnogi se niso vrnili. Vojna je vzela 54 mladih življenj ali 6,7% takratne soriške populacije. V drugi svetovni vojni jih je umrlo 6,1% populacije.

Novembra 1918 so Sorico zasedli italijanski vojaki – Sardinci. Prišli so čez Ravtek. Dne 31. 1. 1919 je vojska odšla po isti poti, kot je prišla. Sardince so zamenjali Alpini, prišli so čez Paklon z godbo v sestavi bataljona, to je čez tisoč mož. Dne 2. 6. 1921 so Italijani Sorico dokončno zapustili.

*Jože Pintar, Šimanov,
vojak v 1. svetovni vojni*

*Anton Grohar, Fidler,
dragonec z nekaj odlikovanji*

Pot Sorica - Stržišče

Pot mimo Liparja je bila tudi neke vrste božja pot. V Stržišče so Soričani hodili prosit sv. Ožbolta za lepo vreme. Maja 1905 so šli prosit svetnika za lepo vreme. Pot jih je vodila mimo Hobarjeve domačije na Bači. Sedanja Hobarjeva gospodinja, ki živi v domu starejših občanov v Podbrdu, se še spominja, ko so Soričani prihajali mimo njihove hiše po bližnjici Petrovo Brdo – Bača. Za pot v eno smer so rabili 4 ure. Maja 1907 je bila spet suša in spet so prosili sv. Ožbolta, tokrat za dež. 15. junija 1911 so bili vsi vrhovi nad 1000 metri beli. Naslednji dan so šli prosit za lepo vreme. V procesiji je bilo veliko Soričanov in domačinov s Kala in Stržišča. Lepo vreme je bilo vse do septembra.

Notranjost cerkve sv. Ožbolta

Cerkev sv. Ožbolta v Stržišču

Naselje Stržišče

Stržišče pod Črno prstjo

PREDSTAVITEV DOMAČIJ OB SORIŠKEM POTOKU

Pri Rabovcu

Pavel Frelih (1833 – 1893) ° 1853 + Jera Mohorič (1821 – 1885)

- Marija (1858 – 1928), služila v Davči
- Miha (1860 – 1937) ° 1885 + Ana Biček (1862 – 1952)
 - Mihael (1886 – 1973) ° 1911 + Marija Taler (1886 – 1969), Štofova > 11 otrok
 - Franc (1892 – 1918), vojak 17. peš polka, umrl na Dunaju v bolnici
 - Frančiška (1901 – 1975) ° 1931 + Peter Grohar (1899 – 1989), Tolcev > 3 otroci

Miha je bil od Groharja starejši 7 let. Ko je Grohar odhajal iz Sorice leta 1888, je bil star 21, Miha pa 28 let. Kot soseda sta se dobro poznala, skupaj sta opravljala razna kmetijska opravila.

Pri Rabovcu

*Ana frelih, rojena Biček,
Rabovčevka*

*Frančiška Grohar, rojena Frelj,
Rabovčevka*

Peter grohar, Rabovec

Pri Geblarju

Jože Šuštar (1838 – 1893) ° 1865 + Neža Jensterle (1842 – 1915), Prezeljceva, Sp. Danje

- Anton (1867 – 1952) ° 1911 + Elizabeta Valentinčič (1871 – 1952), iz vasi Porezen > 3 otroci
- Elizabeta (r. 1868) + ...Taler, gostaç pri Krejlnu
- Andrej (1870 – 1892), umrl na Gorenjskem
- Martin (1871 - 1918), umrl na Javorniku
- Alojzij (1876 – 1955) ° 1904 + Marija Primožič (1880 – 1964), iz Davče > 6 otrok
- Peter (1879 – 1953) ° 1902 + Marija Kemperle (1877 – 1952) > 12 otrok, Jurlovi
- Pavel (r. 1882) ° 1912 + Ana Gaser, šel v Ameriko leta 1907, se vrnil, oženil in spet šel v Ameriko.

Anton in Ivan sta bila isti letnik, kar pomeni, da sta kot soseda skupaj hodila čez Ribn v šolo. Bila sta sošolca in morda tudi prijatelja. Anton se je izučil za krojača, se oženil in kupil hišo Kovačnico (Betin žnidar). Elizabeta je bila le leto dni mlajša in jima je delala družbo na poti v šolo.

Pavle je prvi od soriških Američanov dal prispevek za cerkvene zvonove. Kot posebnost naj omenim, da so na domačiji v preteklosti uporabljali lončene vodovodne cevi. Današnje hišo so zgradili leta 1921 in do tedaj naj bi uporabljali lončene cevi. Zamenjali so jih s svinčnimi.

Pri geblarju

Alojz Šuštar, Geblar

*Anton Šuštar, Geblarjev,
krojač v Kovačnici*

Elizabeta Šuštar, rojena Valentinčič

Pri Bognarju

Janez Fajfar (1826 – 1881), Kondratov + Marija Taler (r. 1829) > 3 otroci

- Valentin (1871 – 1927), tesar ° 1896 + Marija Prezelj (r. 1876), Fajfarjeva > 8 otrok
 - Marija (1896 – 1983)
 - Maksimiljan (1907 – 1970), tesar ° 1942 + Marija Fajfar (1906 – 1964), Štodlarjeva > 4 ot

Valentin je bil kolar. Zgradil je Jerčmanovo hišo pod Kačarjem. Dom je bil za številno družino premajhen, zato je leta 1906 zgradil novo, Bognarjevo hišo. Po Milanovi smrti je stavba začela propadati. Sedanji gospodar Janez je na istem mestu zgradil novo poslopje.

Valentin Fajfar z ženo Marijo, s hčerkama in vnukinjo

Valentin Fajfar s hčerko Marijo – Bognerjevo Mico

Tončkovi, Jakovi

Anton Gaser (1862 – 1921), Šorlnov ° 1893 + Katarina Kemperle (1866 – 1917), hči Janeza iz Poha.

- Ana (1896 – 1956)
- Frančiška (1906 – 1919)

Jakob Taler (1896 – 1948) ° 1921 + Ana Gaser (1896 – 1956) > 6 otrok

- Frančišek (1924 - 1997)

Šorlnov Anton je leta 1909 zgradil hišo pri Tončku. K Tončku se je priženil Jakob Taler, hiša je dobila novo ime – pri Jaku. Jakova družina je živela pri Mežnarčku, brat Franc se je priženil k Vahtarju v Železnike.

Ana Taler, rojena Gaser, Jakova

Franc Taler, Jakov

LEDINSKA IMENA , OBROČKANJE GOZDNEGA DREVJA

Ledinska imena

Štoublgroub – prašna dolina. V Lajnarju se na daljša časovna obdobja sprožajo plazovi suhega snega, ki z veliko rušilno močjo drviyo v dolino. Pred plazom se ustvari zračni pritisk, ki napolni ozračje s pršičem, vsa dolina ga je polna. Od tod ime Štoublgroub – prašna dolina. Tak plaz se je sprožil leta 1952.

Lonribnica. Ime Ribnica pride od besede Rūbe – repa. Lonribnica je nad Jakom pred Štoublgroubom. Ribnic je na Sorškem več: na Kerži je Spodnja in Zgornja Ribnica, pod Teclnom je Teclnova Ribnica, kjer je še v prvi polovici 19. stoletja stala hiša pri Ribarju – pri Reparju. Nekaj Ribnic je bilo tudi na pobočju Košte in pa Ribn pod Melatom. Ribnice so bile obrobne njivice, kjer so Soričani gojili repo.

Bolbežgropa, Wolfsgrube - volčja jama. Bolbežgropa je greben med Štoublgroubom in Paklonsko grapo. Ime nam pove, da so tudi v naših gozdovih nekoč živeli volkovi. Enako ledinsko ime zasledimo tudi na pobočju Grofovega griča, znane pa so tudi Volčje jame ob cesti Soriška planina-Bohinj.

Najgerle, Neugier - radovednost. Najgerle je zanimivo ledinsko ime, ki ga najdemo na prometnicah pred naselji, na točkah, s katerih se že vidi v vas ali zaselek in ki obiskovalca spomni na namen obiska, ko pred vstopom v naselje postane radoveden, kdo je v vasi, koga bo srečal, ali so sorodniki, znanci zdravi itd. To ime najdemo na cesti pred Sp. Danjami, na stezi Sp. Danje – Zg. Danje, na cesti Zabrd - Torka in na poti Štoleke – Paklon.

Fornšuter – schütter – redek, Schütter Stelle – redčina, prednja redčina. Na jugozahodnem pobočju Pretertola sta bili dve Geblarjevi košenini z ledinskim imenom Fornšuter. Na pobočju so se izmenjavale gozdne in travniške površine. Površini sta bili edini Geblarjevi košenini s sončno lego. Danes ju prerašča smrekov debeljak. Ledinsko ime Šeter (Šuter) imamo še na desnem pobočju Štoublgrouba in pri Trojarjih: Cilinšeter – deljena redčina, pod stezo Hirn – Kremant. V zadnjih dveh primerih se izmenjujejo gozdne in pašne površine.

Pretertol, široka dolina. Od Soriškega potoka se ozka grapa dviga v smeri jugozahod, na višini 700 m se začne dolina pahljačasto odpirati. Greben, ki dolino omejuje proti severu, se dvigne na koto 906, drugi greben se dviga proti jugu na Šorto - kota 982.

Štoleke, greben ob hlevu. V Geblarjih so Tolcovi iz Zg. Sorice imeli hlev za živino, ki so jo imeli tam na paši. Po tem hlevu je greben očitno dobil svoje ime. Danes se ime uporablja samo še za skladišče lesa in obračališče na kraju ceste v Geblarje.

Bideržna – osoje. Bideržna je ledinsko ime za eno od nekdanjih darflarskih čredink na pobočju Geblarjev, desno pobočje Sore, od Pretertola do sotočja obeh Sor. Danes je

to smrekov drogovnjak, ki ga ogrožajo poškodbe, ki jih povzroča jelenjad. Še nekaj imen Bideržna poznamo na enakih osojnih legah: v Sp. Sorici, v Sp. Danjah in na desnem pobočju Sore, k.o. Zali Log, pri Poldetu.

Šenejben - lepa ravnica. Kreštanovi so odstopili zemljišče za gradnjo cerkve v Sorici. V zameno so dobili srenjske površine v Geblarjih. Ko je Andrej Štravs (1816-1885) prepustil kmetijo sinu Francu (1845-1902), se je preselil v Geblarje, v hišo, ki jo je v ta namen zgradil na Šenejbnu. Kasneje se je v hišo vselil Miha Frelj z družino. Hiša je dobila ime pri Mihi. Danes le razvaline spominjajo na nekdanjo domačijo.

Šorta – škrbina. Med vrhovoma s koto 975 (brezimni vrh) in 982 je sedlo – škrbina. Ker so pozabili, da šorta pomeni škrbino, je vrh s koto 982 dobil ime Šorta, oba vrhova sta v Geblarjih dominantna.

Paklonska grapa

Bolbežgropa: gozdna cesta

*Bolbežgropa: pogled
na Štodlarjev pomol
in Kežzarjevo domačijo*

Bolbežgropa: pogled na Sorico

Obročkanje gozdnega drevja

Desno pobočje Štoublgrouba, pod Bolbežgrobom so pogozdili s smreko. Na grebenu so bile stare, vejnate stoletne buke. Gozdarji so drevesa obročkali, začrtili, da bi se posušila in počasi stoje razpadla. Ko sem bil na Bolbežgrobih leta 1992, sem ugotovil, da je nekaj obročkanih bukev veter podrl s koreninami, nekaj jih je prelomil, nekaj pa jih je še stalo z odpadlimi vejami. Leta 2003 sem bil ponovno na grebenu, nisem se mogel načuditi, da o padlih orjakih ni bilo več sledu. Narava je bila temeljita v svoji delavnici presnavljanja. Enako tehnologijo obročkanja so naši predniki uporabljali pri krčenju gozdov za pridobivanje senožeti – Žbontov. Naš primer kaže, da so bili predniki pri svojem pionirskem delu zelo učinkoviti. Imeli so tudi vzpodbudo pri kultiviranju prostora pod Ratitovcem z dobrohotnostjo zemljiškega gospoda – freisinškega škofa, saj jih je oprostil obveznosti tlake. Oprostitev je trajala dvesto let, to je od naselitve do začetka 16. stoletja.

*Obročkana trhla bukev stoje
postopoma razpada.*

*Veter je prelomil obročkan,
shiran bukov trš.*

GEBLARJI – NEKDANJE SENOŽETI

Grohar je živel v Geblarjih, ko so tam še prevladovala košenina, a so jih v prvi polovici 20. stoletja postopoma opuščali. Po franciscejskem katastru iz leta 1826 je bilo v k.o. Sorica in Danje le 46 % gozdov in 54 % negozdnih površin- obdelovalnih in pašnih, danes jih le še dobrih 30 %. Na košeninah je bilo čez 20 senikov, naštejmo nekaj lastnikov senikov: Sp. Tolar, Geblar (dva senika), Mart, Tolc – 2, Zg. Štentlar – 2, Šimc, Rabovec, Dolinar – Davča, Šorl in Ekar itd. Znano je, da je Grohar v času, ko je bil še doma, rad kosil ne samo na soriških pač pa tudi na košeninah v Baški grapi. Lahko se predstavljamo, da je užival pri košnji v svojih Geblarjih. Travnat svet je imel rad, ovekovečil ga je v svojih mojstrovinah.

Dogodilo se je, da je s prijateljskima Jakopičem in Gabrom – publicistom in kritikom predsedel v gostišču v Škofji Loki vso noč. Delali so načrte za nove slike in za uveljavitev slikarske umetnosti. Zjutraj so odšli na sprehod proti Poljanski dolini. Na Viršku so naleteli na zgodnje kosce. Grohar se je spomnil košnje iz mladih let, fantovsko veselo je zavriskal, skočil do koscev, vzel v roko koso in zamahnil. Ves žalosten je ugotovil, da se mu je kosišče zlomilo. Imel je pač smolo. Žalostno so se vrnili na cesto. Srečali so kočijo gospe dr. Tavčarja, ki je z obema rokama pozdravljala in bodrila skupino.

Po opustitvi košnje v Geblarjih so se površine začele intenzivno zaraščati po naravni poti, predvsem s smreko. Vidne so še posamezne lokacije, kjer so stali nekdanji seniki, vidi se še kak ostanek senikovega ogrodja.

*Ostanki zadnjega senika
v Geblarjih je prerasel gozd.*

Geblarjev kozolec v objemu gozda.

*V smrekovem gozdu na Štoleku
se še vidi mesto, kjer je nekdaj stal
Martov senik.*

GEOLOGIJA, OSTANKI POSTPANONSKE IZRAVNAVE

Ostanki prvega nivoja postpanonske izravnave v soriškem prostoru (glej prispevek Sorica, njene vode in življenje ob njih, poglavje Razvoj pokrajine, Loški razgledi, št. 51. 2004): Štomant 950 m nadmorske višine, greben Rotke – Formeke – Golck – Košta 950 m in Plašajt 920 m – višji nivo.

Štomant 870 m, ravenski pomol 880 m, Ravtek – Rajterpigel 880 m, Pajbelc, 870 m in Roštov grič 880 m.

Lokacije drugega nivoja so: Štomant 800 m, danjarski pomol 810 m, Keple – Groba – Rigel, Keple – Žbont – Žetel 800 m, Štodlarjev pomol 830 m, Juranžeke 830 m, Bolbež groba 830 m in Martinov pomol 850 m.

Martinov pomol

PRI MARTINU IN MIHU

Andrejevi

- Andrej Grohar (1818 – 1874), Ekarjev + Neža Jensterle (1826 – 1899)
> 3 otroci
- Frančiška (1858 – 1916)
- Ivan (1867 – 1911)

Martinovi

Martin Golija (1858- 1928), Davča, Tuškov ° 1883 + Frančiška Grohar (1858 – 1916), Andrejeva

- Neža (1884 – 1893)
- Marija (r. 1885) ° 1907 + ... Obed, Zakriž, Cerkno
- Anton (1889 – 1891)
- Franc (r. 1891) ° 1919 + Frančiška Beguš
- Frančiška (1893 – 1972) ° 1921 + Jožef Valentinčič, Petrovo Brdo
- Anica (1896 – 1980) + Mihael Frelj
- Janez (1899 – 1977) ° 1921 + Marija Grohar (1901 – 1971) Tolcova, Zg. Sorica > 11 otrok
 - Franc (r. 1938)

Hišo pri Andreju je zgradil Groharjev oče Andrej, zato je bilo hišno ime pri Andreju. Mož Ivanove sestre Frančiške, Martin Golija, je hišo obnovil in dozidal, dobila je ime pri Martinu. V času, ko je bil Grohar še doma, sta se rodila Neža in Marija. Občasno se je vračal v Geblarje. Leta 1899 je živel v Münchnu, novembra se je vrnil domov, ker mu je umrla mama, sredi decembra je bil spet v Münchnu. Leta 1904 je naslikal sliko Macesen. Po mnenju Tomaža Brejca se z naslikanim macesnom na sliki identificira umetnik in je pogled na gorsko pokrajino Heblarji v celoti individualiziran in posebljen Groharjev fiktivni avtoportret.

Janez Golija je bil Groharjev nečak. Njegova številna družina je živela v Geblarjih. Bil je vnet lovec in dolgoletni predsednik lovske družine Sorica. Njegov sin Franc je Groharjev pranečak, poslovnež in sponzor Vodiča po Groharjevi poti. S Francem se lovska tradicija Golijevih nadaljuje.

Pri Martinu

*Martinova družina
(Martin, Frančiška, sinova Janez
in Franc ter hčerki)*

*Martin Golija, Martinov (levo)
Frančiška Golija, rojena Grohar,
Martinova (desno)*

*Janez Golija z ženo Marijo,
Martinova*

*Franc Golija, Martinov,
Groharjev pranečak*

Mihovi

Mihael Frelih (1886 – 1973) ° 1911 + Marija Taler (1886 – 1996), Štofova > 11 otrok

Ko je okoli leta 1870 Andrej Štravs, Kreštan prepustil domačijo sinu Francu, se je sam preselil v Geblarje, kjer je v ta namen zgradil hišo. Andrej je umrl leta 1885 in od tedaj je bila hiša prazna. Vanjo se je vselil Miha Frelih s številno družino. Hiša je s časoma povsem propadla. Danes le sadno drevje na Šenejbnu priča o nekdanji poselitvi.

Miha Frelih, Mihov pred svojo hišo

Pri Mihu, Na Kastelu, Šenejben

GROHARJEVA DELA

Originalni teksti komentarjev so obsežni. Izbral sem le najnujnejše dele vsebin, ki še opredeljujejo sliko.

Franc Zalar

Portreti Groharjeve matere, rojene v družini Jenšterle, ki je izvirala iz stare tirolske družine, so znani trije: najstarejši iz leta 1896 (v zasebni lasti) in je nastal tri leta pred materino smrtjo, pastelna risba v Narodni galeriji in naša podoba.

Slika *Moja mati* iz Mestnega muzeja Ljubljana vsekakor predstavlja likovno najkvalitetnejši in hkrati tudi izpovedno najsugestivnejši portret Groharjeve matere, upodobljene en face. Tudi glede slikarskega rokopisa se ta portret precej razlikuje od Groharjevih dotedanjih del. Umetnik je ustvaril podobo s pomočjo široke, tekoče in likovno sugestivne poteze slikarskega čopiča. Takšen slikarjev ekspresionistično obarvan likovni rokopis srečamo mnogo pozneje, morda v Snopih. Svetloba, ki »rembrandsko« izžareva iz obličja matere same, se je skoncentrirala predvsem na obrazu, v pogledu, prehaja na ruto, ki jo ima žena okrog vratu, in izginja za njeno glavo. Brez dvoma je to portret z močno simbolno sporočljivostjo, slika, ki je umetnik vtikal vanjo polno spoštovanje in ljubezen do svoje matere. Podoba Groharjeve matere se v nekoliko idealizirani obliki pojavlja tudi na veliki religiozni – alegorični sliki *Srce Jezusovo*.

*Moja mati, 1898,
olje/platno, 55 x 45,5 cm,
Mestni muzej Ljubljana*

Andrej Smrekar

Sliko je naročil škof Bonaventura Jeglič, ki je imel podobo Presvetega srca Jezusovega v svojem grbu. Še več za svoj rojstni kraj je naročil repliko (1901), ki jo hrani župnijska cerkev v Begunjah na Gorenjskem. Grohar jo je razstavil v Ljubljani na prvi razstavi Slovenskega umetniškega društva. Kritiki so jo dobro sprejeli, posebej jim je ugajala vrsta sodobnih likov, neprimerna pa se jim je zdela zasenčenost Kristusove figure in še posebej obraza.

Franc Zalar

Brez dvoma je slika v nadškofijskem ordinariatu ena najkvalitetnejših že po svoji figuralni zasnovi najbogatejših sakralnih slik, kar jih je kdaj koli naslikal Grohar. Iz zelo skopo zastavljenega osnutka Srca Jezusovega je nastala prava alegorija slovenskega ljudstva, saj se na tej sliki, ki bi jo lahko brez premisleka imeli za žanrsko v duhu plenerizma, zastopani predstavniki vseh stanov in plasti slovenskega ljudstva.

*Srce Jezusovo, 1900,
Olje/platno, 250 x 127 cm,
Nadškofijski ordinariat, Ljubljana*

Franc Zalar

Cerkev, ki sicer ni vidna v celoti, lahko prepoznamo kot sv. Roka v Dravljah. Tudi oblika gora v ozadju utrjuje prepričanje, da gre za to primestno naselje. Grohar je Grabljice verjetno naslikal v drugi polovici meseca julija in prvih dneh avgusta ob spravilu otave, kajti 10. avgusta je bil že vpoklican v vojsko.

Grohar poskuša vnesti v svoje slike dinamiko z živahnim ritmom dela. To vidimo pri Grabljicah že v prvem planu, pri obeh kmeticah, ki ju umetnik »zaloti« sredi dejanja. Prva drži v roki grablje in vleče seno k sebi. Z desno nogo je stopila naprej, na levo se opira: pri tem sta se ji krilo in predpasnik ovila okrog noge. Druga kmetica pa je za hip zastala pri delu, pridržala grablje in se z gibko kretnjo obrisala od truda poten obraz. Štirje kosci v ozadju stoje v redih, tako da natančno ponazore značaj dela. Prvi na desni je usločen sredi zamaha, drugi kosec brusi svoje orodje, tretjemu je slikar ujel gib v trenutnem mirovanju na skrajni točki zamaha in četrti kosec je že v izteku zamaha s polovičnim obratom v levo. Za kuliso temu živahnemu dogajanju pa je v ozadju kozolec. Za njim se med drevjem vidijo poslopja in še drugi kozolec ter del cerkvenega zvonika. Daleč na obzorju se razteza veriga Kamniških Alp.

*Grabljice (Ob košnji), 1902,
olje/platno, 133,5 x 107,5 cm,
Mestni muzej Ljubljana*

Tomaž Brejc

Ivan Cankar je Groharjevo Pomlad najprej videl v njegovem ateljeju v Schoenbrunnu. »Videl sem to sliko že par mesecev prej, v tedanjem tesnem, dolgočasnem, slabo razsvetljenem okolju umetnikovem in takrat ni napravila name nobenega vtisa, kakor ga v taki okolici najbrž tudi Segantini ne bi napravil. Ali, tu v veliki dvorani (pri Miethkeju), se mi je širilo srce ob pogledu na ta pisana, v spomladanskem soncu potopljena polja, na te valovite holme in bilo mi je, kakor da je bil dahnil Grohar na platno vso veselo lepoto slovenske zemlje in vso njeno melanholijo hkrati«.

Cankarjeva novela Sreča, govori o razstavi slovenskih umetnikov na Dunaju, odlomek iz novele se nanaša na Pomlad in druge slike z razstave:

»Tam glej, se razprostira domovina, lepa kakor paradiž...
Tam glej, se razprostira ravan, okopana v soncu, iz zemlje
same raste stotisočera luč, na drevje tam ob cesti so obviseli
žarki, zlati cvetovi... pogledala je domovina sama sebi v
obraz in je zardela od radosti«.

*Pomlad, 1903,
olje/platno, 119,5 x 139 cm,
Mestni muzej Ljubljana*

Andrej Smrekar

Zaenkrat prevladuje soglasje, da je kompozitna krajina, sestavljena iz posameznih delov soriške okolice.

Tomaž Breje

Ta redakcija Macesna ustvarja že specifično Groharjevo podobo krajine: zdaj je spremenjena tako, da je z naslikanim Macesnom identificiran umetnik in je pogled na gorsko pokrajino Heblarji v celoti individualiziran in posebljen Groharjev fiktivni avtoportret.

*Macesen, 1904,
olje/platno, 110 x 98 cm,
Narodna galerija, Ljubljana*

Dragica Trobec – Zadnikar, Saša Glavan

Razglednica Pozdrav iz Sorice je nastala na podlagi Groharjeve likovne zasnove, ki kaže soriško dekle v narodni noši in dva pogleda na Sorico. Desno Groharjev zapis: »Taka je moja domovina. Pozdrav Iv. Grohar«.

Razglednico je 6. maja 1904 Grohar poslal iz Železnikov Ivanu Cankarju na Dunaj, dekle v narodni noši pa je domačinka Majerlova Mica.

Dopisnico hrani NUK, rokopisni oddelek. Lastnik slike Pozdrav iz Sorice je Jože Pintar, Zg. Sorica 21, dimenzije slike so 27 x 40 cm, je enaka opisani razglednici, le da je brez teksta.

*Pozdrav iz Sorice,
1904, razglednica*

Andrej Smrekar

Po Gabrovi pripovedi naj bi slika nastala 1. nov. 1905. Grohar naj bi zajel trg v Škofji Loki skozi okno ogelnega pomola Homanove hiše v prvem nadstropju. Dež je prešel v sneg in je jel naletavati v velikih kosmih. Slikar se je trudil ujeti naravni pojav, dokler je trajala snežna ploha. To je bilo izjemno podjetje glede na format slike. Dodamo pa lahko, da je bila ploha zagotovo prekratka.

Motiv nastajajoče snežne odeje je ponujal zanimiv barvni kontrast med temno podlago in belino snega. Groharjeva slika že po formatu presega zglede in je v izvedbi robustnejša. Barvni nanosi so obilnejši in gosto stkani v zastor, skozi katerega zremo na trg. To pa so elementi, ki govore v prid slikarjevi inovativnosti.

*Snežni metež v Škofji Loki
(Škofja Loka v snegu), 1905,
olje/platno, 87 x 99 cm,
Moderna galerija, Ljubljana*

Andrej Smrekar

Motiv je zavoj Sore pod Puštalom. Slika je bila razstavljena leta 1909. J. Regali je tedaj zapisal, da Pogled z mojega okna učinkuje težko, kar je pripisati neprosojnosti, materialnosti Groharjevih barv. V njegovih slikah prevlada barva nad lučjo, ker vso pozornost usmeri v pokrajino, zanemari pa nebo.

*Pogled z mojega okna, 1905,
olje/platno, 60 x 40 cm,
Narodna galerija, Ljubljana*

Tomaž Brejc

Grohar je ujel motiv najprej in predvsem v njegovi svetlobni problematiki. Sonce, ki sije skozi drevesa in ograjo v ozadju, z močnimi udarci razgibava polno zelenilo gostilniškega vrta in riše rumene lise po mizah in prtih. Zelena ograja je obdelana z rumeno barvo kot sončna luč, in kjer se ta pojavi, izgine v razmeroma velikih površinah vsa zelena barva.

V sencah se pojavijo rdečkasto vijolične, robovi, kjer se srečujejo barvni kontrasti, so prav tako vijolično poudarjeni. Toda vse svoje slikarsko znanje je Grohar uporabil, da je naslikal prizor, v katerem manjkajo ljudje: in ta odsotnost kaže na intimno koncipiranje motiva, ko je slikarja zanimalo vzdušje, torej štimunga sama po sebi, ne pa vesela zgodba ali žanrska scena.

*Štemarski vrt, 1907,
olje/platno, 55 x 44 cm,
Narodna galerija, Ljubljana*

Andrej Smrekar

Popolna je dominacija zelenih in vijoličastih tonov in z belim jablanovim cvetjem sestavljajo spiritualno podstat vredno velikih evropskih romantičnih predhodnikov. Slika predstavlja ponotranjeno vizijo življenjske vitalnosti in njenih hraniteljev – človeškega bivališča in delovne avtoritete.

V ozadju se vidi značilni zvonik starološke cerkve.

*Cvetoča jablana, 1907,
olje/platno, 100 x 69 cm,
Mestni muzej Ljubljana*

Andrej Smrekar

Kritiki so sliko že v prvem trenutku povezovali s slovensko zgodovinsko izkušnjo, tako da je postala nacionalna ikona. Recepcija je močno preseгла raven slikarske intimne in je Groharjevega Sejalca utemeljila kot podobo slovenskega nacionalnega mita.

Karel Strahl je pisal že marca 1905, da je Grohar začel slikati Sejalca. Torej je klesal kompozicijo daljši čas in če katero platno zgleda kot bojno polje, je to platno Sejalca II.

Po Francetu Štuklu (po pripovedovanju Marice Grašič) je Grohar delal Sejalca, ko je živel pri Fortunovcu. O tem je zvedela od svoje mame in Soričanke Neže Pintar, ki je takrat živela na Fari.

*Sejalec, 1907,
olje/platno, 100 x 120 cm,
Moderna galerija, Ljubljana*

Andrej Smrekar

Slika je bila razstavljena po slikarjevi smrti leta 1911. Motiv dopolnjuje ikonografsko področje dela in simbolnega pomena žita kot bivanjske prispodobe. Globoka senca prikazuje prizorišče ob ali celo v nekakšni arhitekturi. Setvi in žetvi tako dodaja še mlačev. Sporočilo spet oblikuje s svetlobo, saj jo osredotoči na krettno človekovega telesa in orjaški snop, na katerem kleči mož. Med močjo in vitalnostjo človeškega telesa in obiljem snopa je vzpostavil prepričljivo ekvivalenco.

*Snopi (Pri delu, ob Mlačvi), 1909,
olje/platno, 71,5 x 50 cm,
Mestni muzej Ljubljana*

Andrej Smrekar

Risba med tremi variacijami predstavlja srednjo razvojno stopnjo, v kateri je slikar oblikoval središčno kompozicijo figur in jim dodal še vrsto atributov, ki so postali sestavni elementi končne izvedbe. Tu je že natančno opredeljeno celoto prizorišče z vrečami krompirja, s kozolcem in sončnico v ozadju, pa tudi oblikovanje oblakov je že dokončno. Edini dodatek zadnji inačici sta figuri sklanjajoče se žene na levi in moža z motiko na desni v srednjem planu.

Šrafurno tehniko in dekorativnost linij, ki so neizbrisni znak časa, je večje dopolnil z gradacijami oranžno-rjavega akvarela.

Prizorišče prednjega plana, postavljeno na oblo napeto površino njive, ki sugerira zemeljsko oblo, univerzum, predpasnik in krilo pa se s pomočjo šrafur dvigneta iz zemeljskih grud. Tako je Grohar vzpostavil identiteto zemlje, človeka in dela. Titanski vzgon moške figure kot vertikalnega principa dopolnjuje klečeča ženska, zlivajoča se s horizontalno razsežnostjo zemlje. Nemalo avtorjev je omenjalo doslej svetost podob in dejanj v Groharjevih slikah in tu ni mogoče potlačiti asociacije s pozo molitve.

*Krompir, 1909,
akvarel in tuš/papir, 25 x 28 cm,
Narodna galerija, Ljubljana*

Andrej Smrekar

Sliko uvrščamo med eno zadnjih Groharjevih krajin, če ni sploh poslednja. Motiv je natančneje težko opredeliti, iskati pa bi ga morali od Stare Loke proti Križni gori.

Oblike so tu širše, velikopoteznejše, še vedno so dekorativno nizane, valujoče vzporedne ali navzkrižne valovnice, celo menjavanje svetlih in senčnih pasov prepoznamo kot ustaljeno formo v Groharjevih slikah. Bleščava svetlobe, odbita na krajinskih oblinah spominja na tisto pri krompirju. Poteze čopiča pa so razvezane, daljše in širše a urejene spet na nekoliko »česan« način.

*Hribček (Holm, Ajda), 1910,
olje/platno, 50,3 x 74 cm,
Narodna galerija, Ljubljana*

Andrej Smrekar

Mož z vozom je slika, ki je obveljala za nedokončano. Tako jo je označil Jakopič na komemorativni razstavi takoj po umetnikovi smrti. M. Pirnat jo je našel leta 1911 v Groharjevi podstrešni sobi na Štemarjih. Obžaloval je, da je Grohar ni mogel končati, kajti gotovo bi bila enakovredna Sejalcu.

Slika spada med največje Groharjeve slike sploh, zato lahko sklepamo, glede na ugotovljeno prakso, da je z njo slikar spet pripravljaval pomembnejše delo v vrsti velikih galerijskih slik.

*Mož z vozom (Voznik, koruza),
1910, olje/platno, 92,5 x 129 cm,
Moderna galerija, Ljubljana*

Franc Stele

Črednik, ki je nastal malo pred smrtjo, pomeni kar povečevanje lastne mladosti, povečevanje najmanjšega na slovenski družbeni lestvici – pastirja. Mogoče, da bi ga bil zmožen s podobnim zanosom v duhu gledati edino še Ivan Cankar. Črednik govori sam zase kot čista likovna ustvaritev, ki ne potrebuje literarne razlage, ker nas njegova »podoba« dviga v območje čiste, z barvo izražene poezije, v kolikor ne celo mistične vizije Pastirja.

*Črednik (Pastir), 1910,
olje/platno, 73,5 x 85,5 cm,
Moderna galerija, Ljubljana*

PODROBEN OPIS POTI GEBLARJI - ŠOLA

Pri opisu poti, kakor jo je videl Ivan – šolar, navajam tudi okoljske spremembe. Nespremenjena so ostala ledinska imena, le da jih mladi rod ne pozna več, tudi okoliški vrhovi so enakega izgleda. Ivan je z Andrejevega (danes Martinovega) pomola pred hišo videl Porezen, Črno prst, Slatnik, Lajnar in Dravh. Pomol je ostal v celoti travnat, zato je ostala tudi panorama nespremenjena. Pobočje nad hišo do Šenejbna in do grebena Štoleke je bilo tedaj ena sama senožet. S tega pobočja je Grohar leta 1904 slikal Macesen, zato je videl pred sabo samo košenine z brunarico – domačo hišo na njih in Črno prst v ozadju.

Od hiše se je po travnatem svetu do grebena enakomerno vzpenjal stari kolovoz. Pobočje je danes poraslo s smrekovim debeljakom. Pot se je nadaljevala po grebenu navzdol do današnjega cestnega obračališča in skladišča lesa. S Štoleka je Ivan že videl strnjene hiše Sorice in tudi Ratitovec. Kljub zaraščenosti grebena, sem našel v gozdu nišo in posnel vas in Ratitovec. Greben Štoleka sovпада z robom Pretertola – široke doline. Pot prečka severni greben doline. S pogledom nazaj je šolar zaobjel vso dolino, vključno s Šorto. Na istem mestu je, obrnjen proti severu, videl Dravh. Skozi »okno« v gozdu sem posnel vrh Dravha.

Svet med grebenom in Paklonom je bil spet travnat. Danes ga prerašča smrekov gozd v razvojni fazi od drogovnjaka do debeljaka. V tem prostoru je ledinsko ime Najgerle. Ivan je del poti že imel za sabo; pogled je za trenutek uprl proti Sorici in utrnila se mu je misel na šolo. Po tej samoti je hodil v vseh letnih časih, tudi pozimi v visokem snegu. Njegova volja je bila izredna. Zgodilo se je, da zaradi snežne ujme ni nihče prišel v šolo, čeprav so jo nekateri imeli pred nosom. Ivan je prišel in obsedel sam v razredu.

Nekaj deset metrov pod potjo sem našel na ovinku Geblarjeve vlake presek – režo skozi gozd in videl pred sabo traso ceste čez Ribn in Darfle ter Erble v ozadju. Malo pred Paklonom sem spet našel okno v rastju s pogledom na Darfle.

Paklon je križišče poti: Sprednja – Zadnja Sora. Pot se priključi na cesto Petrovo Brdo – Zgaga ob izlivu Paklonske grape v Soro. S križišča se odcepi vlaka prodi Geblarju. Zgrajena je bila nova cesta – le široki izkop: Paklon – Ravtek. Znak z napisom Groharjeva pot usmerja v križišču udeležence pohoda.

Spuščamo se navzdol do Sore. Nad Rabovcem in Jakom je na pobočju še nekaj senožeti. Tukaj najdemo zanimivo ime Lontender – Longtener, Tener – Handfläche – dlan, za dlan površine. Z Lontendra je naš šolar videl pred sabo Rabovcovo domačijo, Protekele in Prentlarje, obrnjen proti severu pa je opazoval dolino Štoublgrouba in Globoke grape ter vrha Lajnar in Dravh. Pri Rabovcu ni večjih sprememb, le stavbe so obnovljene. Na mestu Geblarjevega mlina stoji vikend; Tončkova (Jakova) hiša je bila zgrajena leta 1909.

Ob sotočju Štoublgrouba s Soro sta se Ivanu pridružila sošolca Geblarjev Tone in leto mlajša Betka. V troje je bila hoja prijetna, čas je hitro mineval. Občasno se je Ivan v poletnem času in po predhodnem dogovoru spustil po stezi čez Pretertol in mimo Geblarja, kjer sta se mu pridružila sošolca. Nasproti sotočja, na levem pobočju Sore je Protekele – široki greben, od grebena navzdol pod Žetlom so Prendlarji – studenci. S pobočja se v studencih izliva voda v korito Sore.

Od sotočja se vzpenjamo mimo Gosarjevega travnika. Ob poti je stal Gosarjev hlev, v katerem so imeli v času košnje konja. Na tem mestu stoji danes vikend, nad njim je kozolec - toplar. Na drugi strani poti je Šorlnov senik, ob Sori pa Lojzova mala elektrarna. Nad Gosarjevim je Kejžarjev travnik z imeni: Na Produ, Keterle in Hovžle. Čez parcelo je bila speljana steza. Pred vstopom na travnik je stal »koter« - Keterle - prelaz. V bližini je verjetno stala hiška, lahko tudi lopa – Hovžle – Haus – hišica.

Na levem bregu Sore od Protekela do Lajte je Žbont, ki sega do grebena Keple. Pod Gosarjevim hlevom je bila brv čez Soro, kjer se je začela steza čez Kreštanov Žbont, po kateri so domačini hodili k maši. Druga steza je vodila po Žnidarjevi in tretja po Ekarjevi Lajti. Steza po Žnidarjevi Lajti je pretežno uporabljal lastnik za izkoriščanje košenine. Ivan je uporabljal stezi čez Kreštanov Žbont, čez Ekarjevo Lajto in kolovozno pot mimo Tolarjevega mlina. Katero od poti je izbral, je bilo odvisno od letnega časa, od vremena in njegovega razpoloženja.

Od Kepla navzdol je svet položnejši, tu so bile nekdanje njive in košenina, ki je bila delno zamočvirjena, zato ime Mejžle – močvirni svet. Položnejše njive so segale do prelomnice, od koder se pobočje strmo spušča v korito Sore. Na prelomu je ime Cefe – tief – globok, Tiefe – globina, globočina. Tudi v strmem delu Žbonta je bila košenina, danes je zaraščena s smreko, tudi steza čez Žbont je opuščena.

Vzporedno s Soro se pot dviga čez Štomfejden in Ribn, kjer so šolarji zavili na brv čez Soro, mimo Ekarjevega mlina in po stezi čez Lajto, kadar niso izbrali druge variante. Pod Štomfejdnom ni bilo tedaj nobene hiše. Bognarjeva je bila zgrajena leta 1905, za njo je zrasla Stankotova hiša, danes jih stoji tukaj pet, vključno z vikendom. Ko je šolar hitel navzgor, je pogled usmeril proti Griču, kjer je na vrhu Lajte samevala le majhna in nizka Lorencova hiša. Del le-te, v kateri so bile tujske sobe in salon, je Lorenc dogradil leta 1907. Danes vidimo na grebenu šolo, zgrajeno leta 1892, dve novi hiši in gasilski dom. Shrambo za brizgalno in gasilsko orodje so zgradili leta 1907. Stavba je bila lesena, pokrita s skrilom. Po stezi čez Ekarjevo Lajto se je vzpel sam ali s sošolcema na Blošter, od kjer se že vidi šolo.

*Pogled z Martinovega pomola
na Hoč in Porezen*

*Pogled z Martinovega pomola
na Črno prst*

*Pogled z Martinovega pomola
na Slatnik in Lajnar*

*Pogled z Martinovega pomola
na Lajnar in Dravh*

Štoleke: pogled na Sorico

Štoleke: pogled na Ratitovec

Geblarji: pogled na Sorico

*Najgerle: pogled na pot čez Ribn,
v ozadju Darfle in Erble*

Paklon, smerokaz

Paklon, usek v stari poti

*Lontender: kozolec,
v ozadju Lajnar in Dravh*

*Lontender: pogled na
Rabovčevo hišo in na Protekele*

Lontender: pogled na Groharjevo pot, v ozadju naselje Pri griču

*Šorlnov senik
in Lojzova mala elektrarna*

Gosarjev travnik s toplarjem

*Fidlarjev travnik s senikom
in Kreštanov Žbont*

Naselje pod Štomfejdnom

Steza čez Ekarjevo Lajto

*Keple: pogled čez Žbont
na Hoč in Porezen*

Keple: pogled na Črno prst

Keple: pogled na Sorico

*Keple: pogled na Groharjevo pot
čez Ribn*

Mežnarija s čebelnjakom

Cerkev sv. Nikolaja

VIRI

- Blaznik Pavle: Škofja Loka in loško gospostvo, Muzejsko društvo, 1973
- Dežman Jože: Kroparske družine, Gorenjski biografski leksikon
- Jarc Tine: Srednjeveške poti in železarstvo na Visoki Gorenjski, Radovljica 1999
- Jesenko Mira: Obnova spominske zbirke Ivana Groharja, Loški razgledi, 1982
- Kajzer Janez: Macesen, biografski roman o Ivanu Groharju, Cankarjeva založba, 1978
- Karlin Jurij: Kronika soriške župnije, 1903 – 1913
- Kejžar Ivan: Soriška ledinska imena, Loški razgledi, 2002
- Kejžar Ivan: Soriške vode in življenje ob njih, Loški razgledi, 2004
- Mikuž Janez: Kronika soriške župnije, 1913 – 1930
- Omerzel – Trlep Mira – Konji naše pravljice, Založba Didakta, Radovljica, 1996
- Planina Franc: Kako se je razvila loška pokrajina, Loški razgledi
- Smrekar Andrej: Ivan Grohar, Katalog razstavljenih slik v Narodni galeriji Ljubljana, 1997
- Stele Franc: Slovenski impresionisti, Co. Libri, Ljubljana, 1994
- Štukl Franc: Rihard Jakopič in Ivan Grohar v Škofji Loki, Loški razgledi, 1987
- Upravna enota Škofja Loka, Matični urad: Rojstna in krstna knjiga, 1888 – 1930
- Ustna izročila
- Župnišče Sorica: Status animarum

REPRODUKCIJA GROHARJEVIH SLIK

- Spominska zbirka Ivana Groharja v Sorici, digitalna reprodukcija slik: Portret Franje Tavčar, 1893, Marija s sv. Dominikom, 1894, Sv. družina, 1895, Jaslice, 1896, in Sv. Andrej.
- Narodna galerija, Ljubljana, digitalne reprodukcije slik: Pomlad, 1903; Mestni muzej Ljubljana; Macesen, 1904; Pogled z mojega okna, 1905; Škofja Loka v snegu, 1905, Moderna galerija, Ljubljana; Cvetoča Jablana, 1907, Mestni muzej Ljubljana; Štemarski vrt, 1907; Sejalec, 1907, Moderna Galerija, Ljubljana; Snopi, 1909, Mestni muzej Ljubljana; Krompir, skica, 1909; Hribček, 1910; Mož z vozom, 1910, Moderna galerija, Ljubljana.
- Nadškofijski ordinariat, Ljubljana, dia posnetek slike: Srce Jezusovo, 1900.
- Mestni muzej Ljubljana, digitalni reprodukciji slik: Moja mati, 1898; Grabljice, 1902.
- Moderna galerija, Ljubljana, digitalna reprodukcija slike: Črednik, 1910.

ZAHVALA

Lepo se zahvaljujem vsem, ki so mi posredovali razne podatke: Franc Golija, Marija Kežar-

Stankotova, Vinko Kežar, župnik Ivo Kožuh, Anton Pintar, Marjan Šuštar in Janez Pintar. Zahvaljujem se: Kačarjevim, ki so mi omogočili posneti slike iz Spominske zbirke; za sposojene slike - Gosarjevim, Šimčevim, Poštnim, Ekarjevim, Mežnarčkovim, Žnidarjevim Jurjevim, Kačarjevim, Martovim, Keržarjevim, Jerčknim, Betnim, Rabovčevim, Martinovim, Bognarjevim, Jakovim, Šimnovim – Sp.Danje, Angeli Gaser, Jožu Pintarju, Karlu Kežarju in Ivanu Kežarju-Gajžlarjevemu, za karto-aerofotoposnetek Groharjeve poti Vinku Kežarju in Zavodu za gozdove Slovenije, enota Kranj, obema avtorjema za uvodna prispevka, še posebno se zahvaljujem osrednjim ustanovam: Narodni galeriji, Ljubljana, Nadškofijskemu ordinariatu, Ljubljana, Moderni galeriji, Ljubljana in Mestnemu muzeju Ljubljana, ki so mi zagotovili kvalitetne reprodukcije Groharjevih slik.

VSEBINA

UVOD (Ivan Kejžar, Kovačev).....	??
IVAN GROHAR, SLOVENSKI SLIKAR (dr. Ivan Kejžar, Gajžlarjev)	??
PROSVETNO DRUŠTVO IVAN GROHAR SORICA (Miro Kačar)	??
GROHARJEVA HIŠA, NJEGOVA DRUŽINA, SORODNIKI IN SOSEDJE	??
<i>Groharjeva hiša (Stari farovž)</i>	??
<i>Groharjeva družina in sorodniki</i>	??
<i>Sosedje</i>	??
SORIŠKI LEDENIK	??
IZKORIŠČANJE VODNE MOČI SORE	??
<i>Mlini</i>	??
<i>Žage venecijanke</i>	??
<i>Kovaško kladivo</i>	??
<i>Elektrarne</i>	??
UPORABA PROMETNIC V GROHARJEVEM ČASU, PRED NJIM IN KASNEJE	??
<i>Spravilo lesa</i>	??
<i>Kmetijske dejavnosti</i>	??
<i>Gradnja ceste Podrošt-Podbrdo</i>	??
<i>Železarska tovarna in trgovska pot</i>	??
<i>Izseljevanje v Ameriko in Evropo</i>	??
<i>Svetovni vojni in zasedba Sorice po Italijanih</i>	??
<i>Pot Sorica-Stržišče</i>	??
PREDSTAVITEV DOMAČIJ OB SORIŠKEM POTOKU	??
LEDINSKA IMENA, OBROČKANJE GOZDNEGA DREVJA	??
<i>Ledinska imena</i>	??
<i>Obročkanje gozdnega drevja</i>	??
GEBLARJI – NEKDANJE SENOŽETI	??
GEOLOGIJA, OSTANKI POSTPANONSKE IZRAVNAVE	??
PRI MARTINU IN MIHU	??
GROHARJEVA DELA	??
PODROBNI OPIS POTI GEBLARJI-ŠOLA	??
VIRI	??
REPRODUKCIJA GROHARJEVIH SLIK	??
ZAHVALA	??
